

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė
su prisiuntimu:

Rusijoje uždeng-
tose gramatosė . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalitą eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje T i l ž ė j e.
(Tilsit, Ostpreussen.)

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

**Už ką mes lenkams turime būti dėkingi
arba nedėkingi?**

I.

Ne vienam iš mūsų ir ne kartą prisiėjo nuo lenkų girdėti užmetinėjimą, jog mes lietuviai nėsame lenkams dėkingi už apturėtą nuo jų krikštą ir civilizaciją. Tą anie visuomet mums prikiša, kada mus, ir lenkiškai mokančius, išgyrsta lietuviškai kalbant, o labiausiai, jai dar mus išgyrsta kad ne tik mes lietuviystės neužsiginame, bet dar prisipažįstame, kad lietuviystė ir lietuviškoji kalba yra mums meilesnė ir brangesnė, neng lenkystė ir lenkiszkoji kalba. Tada lenkai jau visiškai savęs nebvaldo ir, pradedant nuo mūsų nedėkingumo, vadina mus seperatistais ir kitais negražiais vardais.

Tada iš tikro ne dėlto, idant lenkus perkalbėti — nes kas-gi gal dabar anuos perkalbėti? —, bet dėlto, idant mes patys susiprastume ir savo padėjimą geriaus pažintume, užduodu klausymą — „už ką mes lenkams turime būti dėkingi, arba nedėkingi?“

Pirmučiausiai eina krikštas arba apvertimas mūsų iš stambeldiško tikėjimo į katalikišką. Bet ar-gi tai iš tikro lenkų nuopelna? Ne lenkų! stačiai sakau, bet tik laiko ir mūsų pačių ir, jegut ne križiaiviai, tai jau pirmiaus, neng su lenkais susidėjome, katalikais butume buvę.

Noriu ant to plačiau apsistoti, idant geriaus bučiau suprastas.

Juk mes žinome, kad katalikystė iš Rimo platinosi. Tada suprantamas daigtais, jog tie kraštai, kurie arčiau Rimo buvo, pirmiaus ir šv. krikštą apturėti turėjo. Taip ir atsitiko. Sziandieninėj Valakų žemėje, ant Apeninų pussalės, kame tada dar buvo Rimo eiecorystė, oficiališkai katalikiškas tikėjimas buvo pripažintas pabaigoj tik IV amžiaus Teodozijui Didžiamjam liepiant ir tik nuo to laiko ten stambeldiški kunjgai nustojo algą apturėti. Potam čielą šimtmetį reikėjo laukti, iki m. 496 siandieniniai Francauzai Christaus mokslą išpažino. Po tam at-

sitikimui apie pastrečio šimto metų reikėjo laukti, iki siandieniniai vokiečiai tikra šviesa apšviesti buvo. Nuo vokiečių apkrikštijimo apie šimtmetį vėl reikėjo laukti, iki Kristaus mokslas prasiplatino tarpo čekų ir moravų, potam-gi dar ne labai greitai, nes jau X šimtmetije krikščionystė prasiplatino tarpo lenkų ir maskolių.

Tokių budų jau buvo priėjusi gleita ir ant lietuvių dėl priėmimo krikšto ir, jegut nuo priėmimo krikšto lenkų ir maskolių iki mūsų krikštui praėjo 4 šimtmečiai, tai yra daugiau neng reikėjo kitur dėl prasiplatinimo to tikėjimo nuo vienos tautos iki kitai, tai tas tik paėjo nuo vienos tuometinės politikos. Jau Mindaugni, Gediminui ir Algirdžiui viespataujant, krikščionystė pas mus tvirtai buvo prasiplatinusi, labiausiai tarp angštesniųjų luonų ir, jegut mūsų kunjgaikščiai oficiališkai dar neispazino krikščionystės ir iki Jagailiui stambeldystės išvertę nebuvo — tai tas paėjo nuo to, jog jie nedrįso tą tikėjimą aiškiai priimti, kurį išpažino križiaiviai, tie nepermeldžiami Lietuvių priešai. Su Lenkija-gi susivienyjant, krikštas iš karto buvo priimtas, iš karto todėl, jog jau mūsų nebreikėjo apšviesti tame, kas tai yra krikščioniškas mokslas.

Mes jį žinojome ir jo ješkojome. Gana bus čia pridurti Gedimino gromatą, rašytą Popežiui ir kardinolams m. 1323. Gediminas rašė:

„Mano praėjunas Mindaugus, Lietuvos karalins, su visa giminė buvo apsikrikštijęs, bet dėl didžios nedorybės, baisių nuodėmių ir kruvinų neteisybių kryžiaivių ir jų mistro krikščioniško tikėjimo išsižadejo ir vėl pagrižo į savo prabočių tikybę, kurioj aš iki siai die-nai tebygvenu“. . . . „Taip pat“, rašo jis tolesniai, „didis kunjgaikštis Vitenys, mano tėvas, buvo gromatas nuleidęs Franciskui, siuntiniui Tamistos ir Rigos Archi-vyskupui, lugodams, kad jam kelis kunjgas atleistų, kuriems jis galētu pastatyta bažnyčią atiduoti; kalavijonis-gi tą nujantę, išsiuncia kariauną į Lietuvą ir minėtą bažnyčią sudegina. . . . Tikrai aš neb-kariaučian daugėsniai krikščionių“, sako Gedi-

minas, „ir išpažinau širdingai jų tikyba, kaip tą gal nurodo, jog as daug bernadinų laikau pas save, kurie gal kiek nor krikštėti, mokėti ir visas bažnyčios apeigas akiveizdoj' daryti. . . Rašau, Angsčiauses Tėve, kad žinotumėi, dėl ko mano praėjusiai ikišiol klaidžioja tamsybėse.“ Ant galo lugoja Gediminas širdingai Popiežiaus žvilkerėti ant jo vargingo gyvenimo, sakydams: „aš noriu, kaip kiti krikščionių kunigaikščiai jusų klausyti ir krikščionišką tikyba išpažinti, jai tiktai būdeliui, tai yra mistrui neklivėian ir jam neįsiskolėčiau.“ Ir taip, Gediminas norėjo krikštą priimti, bet tik ne nuo kryžiaiivių.

Visas tada skirtumas buvo tame, jog, kaip politika su križiaiiviais pavelyjo ir stumė tolyn ir tolyn aiškų katalikystės priėmimą, taip ta pati politika, susinešimė su lenkais, iškarto davė mums progą aiškiai pas savę krikščionišką tikėjimą vietoj' stabmeldiško įvesti. — Tai-gi tas buvo ne lenkų bet mūsų pačių nuopelnas ir nuopelnas tame, jog mes su lenkais politiškai susidėti panorėjome. Tikiu, jog tas politiškasis susirišimas vienodai buvo kaip dėl mūsų, taip ir dėl lenkų reikalingas. Dėl mūsų jis reikalingas dėlto, jog tuojaus davė mums progą tapti krikščionimis ir netrukus amžinai sulaužyti po Grünwaldu kryžiaiivių galybę. Kaip-gi vėl tas susirišimas dėl lenkų buvo reikalingas, tai galime iš to numanyti, jog garsus istorikas Bobrzyński, pats lenkas, „Istorijoje Lenkijos“, peržiurejės Lietuvos su Lenkija susivienijimą ir jo vaisius, drąsiai ir teisingai sako: — „Tai-gi Lietuva išgelbėjo Lenkija.“ Naujame-gi, nuo 1887 m. tos pačios „Istorijos“ išdavime, jis sako: „Pakvietimas tada Jagailos ant sosto išgelbėjo Lenkija nuo prapulties, nuo Kryžiuokų turėjusios paeiti“.

Tokiū būdu ar šiaip, ar taip vis ant vieno iseina, jog Lietuva Lenkija nuo prapultės išgelbėjo — ir tai iseina pagal pačių sviesiansių lenkų žodžius. Tada, jėgut butu kalba apie dekingumą, tai jau greičiaus lenkai tur buti mums dekingi, neng mes aniems. Bet mes ant to kitouiskai norime žiurėti ir tikime, jog susivienijimas Lenkijos su Lietuva dėl abiejų tantų buvo reikalingas ir čia negal buti nė jokios kalbos apie dekingumą vienos tautos kitai. Mes tiktai sakome, jog Lenkai ne buvo mūsų apaštalais. Krikščioniškas tikėjimas mums jau daug pirmians buvo pažįstamas, neng mes su Lenkija susivienijome. Lietuvos apsikrikštijimas — tai buvo vaisiumi mūsų pačių noro su Lenkija vienyben sueiti, tai buvo vasinmi mūsų politikos, ir už aną mes tik sav, arba Jagailiui, dekingi galime buti, bet ne lenkams. Laikas, jau nuo seno prispyręs, ragino mus krikščionystę priimti. Progos tik nebuvo. Už tos progos mes patys griebėmės!

Bet ant to, kas angsčiaus pasakyta, gal kas rušciai užmesti: kaip-gi tai? ar-gi lenkų vyskupai ir kunigai m. 1386 ne buvo į Vilnių atviažiaavę, idant lietuvius krikštytu? Taip, ant to atsakysime, buvo atvažiaavę ir krikštymo, bet anie vis-gi ne buvo Lietuvos apaštalais.

Idant buti apaštalu kokio norint krašto, pagal mūsų nuomonę, reikia liuosiai ir iš savo užmanymo į tą kraštą ateiti ir ten suprantamoj' visiems kalboj' Dievo žodį skelbti ir buti atsidavusiam už Dievo mokslą norint ir galvą padėti, sav nekokios naudos neješkant, bet tik besirupinant apie to krašto išganimą. Ar-gi su lenkais mūsų kraštė taip buvo? Ar-gi jie iš savės pas mūsų atėjo ir suprantamoj' mums kalboi, nė jokios naudos sav ne jieškodami, Dievo žodį skelbė? Ar-gi jie iškentejo kokias norint sunkenybes, kurios, norint iš tolo, nurodėtu, jog jie pasižadėję buvo savo galvas padėti už mūsų krašto apšvietimą? Ant visų tų klausimų aš pasakysiu, jog ne ir ne! Visi lenkų vyskupai ir kunigai pas mus buvo atvikę todėl, jog toks noras buvo Jagailiaus, tada jau jų karalians, ir nes gerai žinojo dosningą, ir drutai dosningą karalians ranką. Kada-gi priėjo valanda krikšto, tai nė vienas iš tų lenkiškųjų apaštalu pas mūsų puikiose karietose atvikusių, lietuviškai nemokant, nežinojo, kaip susikalbėti su myniomis žmonių, krikšto švento laukiančiomis. Jų vietą užėmė Jagailius. Tai jis susirinkusiems lietuvių būriams sakė, jog išmušė jau valanda, kurioi tikrajį Dievą lietuviai tur išpažinti, tai jis apreiskė savo žmonėms galybę tikrojo Dievo ir išrodė stabmeldystės niekingumą, tai jis pirmutinis savo prastiems žmonėms išguldė pirmutinius pamatus katalikiško tikejimo. Lenkiški-gi kunigai skaitė lotyniskas maldas ir žmones šventu vandeniu krapino. Toks tai buvo krikštas ir tokią tai buvo lenkų apaštalyte!

Toliaus, jėgut jau lenkams taip rupėjo apie Lietuvos išganimą, tai kodėl-gi jie laukė pakol neatėjo valanda, kada juos kryžiaiiviai, be mūsų pagėlbos, į dulkes butu sutrynę? O jog taip galėjo buti, tai ta, kaip matėme, sako garsiausės lenkiškų veikalų rašėjas. — Gerai, atmeskimė tą užmetinėjimą, bet tada vėl atsiranda kitas. Jėgut jau lenkams ir jų kunigams taip didžiai rupėjo Lietuvos išganimas ir tas rupestis taip umai užėjo, kad iki krikštui nebuvo jau laiko lietuviškai išsimokėti, tai prigulėjo potam lietuviškai išsimokėti, nes be to negalima buvo su savo aviničia susikalbėti, ir reikėjo pasirupinti apie išdavimą dėl lietuvių „Rašto švento“ lietuviškai kalboi, reikėjo pasirupinti apie dvasišką peną dėl savo neofitų. Bet kas-gi iš lenkų dėl mūsų katekizmą yra parašęs, kas iš jų dėl mūsų raštą šv. yra išguldęs? Nieks, — nėra nė vieno lenko, kurs

Užsimerkus.

paraše E. Bellamy — vertė V. K.

sav tokį darbą uždavęs butn. Tai Danksos, Bretkunai, Szyrvidai, Giedraičiai atsirado, kuriems ant širdies gulėjo savo vietaučių dvasiška nauda ir kurie ant to savo triušo nesigailėjo. Eidams toliaus, man rodosi, jog mes labai arti teisybės busime, jegut pasakysime, jog lenkiški kunigai visiškai nenorėjo lietuviškai mokytis, jie velyjo, idant lietuviai lenkiškai išsimokytu. Tas jiems daug smagesniu rodėsi ir nė jokių aukų nereikalavo. Jie Lietuvoj' gardų duonos kasnį rasdavo — ir to jiems užtekdavo.

Jegut tas netaip buvo, tai kodėl-gi šiandien Vilniuj', tame Vilniuj', kuris jau nuo keletos šimtmečių pirm neng į jį lenkai atviko buvo lietuvių užgyventas, tame Vilniuj', kurs buvo augščiausioji Lietuvos Rumovė, kurioj' gyveno kurėjų-kurėjas ir eilės visokių laipsnių stabmeldiški lietuviški kunigai, tam Vilniuj', kur buvo sostapilis Gedimino, Algirdžio, Keistučio ir kur tik pakertems ir pašnabzdoms buvo girdžiamos svetimios kalbos, o drąsiai ir balsiai visur skambėjo lietuviška kalba — tai kodėl-gi, sakau, šiandien jus nė vienoj' to Vilniaus bažnyčioj' neišgirsitė lietuviško žodžio, o vis tik lenkišką ir lenkišką? Ar-gi ir dabar neatsitinka ir tai kaskart, jog, jegut lietuvis norėtu Vilniuje išsispaviedoti, tai kunigas pirmučiausiai aną klausia, ar jis nemoka lenkiškai; jegut ne, tai tokiam vargšui kunigas liepia eiti pasiješkoti mieste kunigo, kurs jo lietuvišką kalbą suprasti galėtu. Štai kokio panikinimo lietuviai sulaukė ir kur? — Vilniuj', tame Lietuvos lopšyje! — Nuo ko? — Nuo savo dvasiškių piemenų!

Kas darėsi ir dabar darosi Vilniuj', taip pat ėjo ir eina ir po kitus didesnius mūsų miestus, į kuriuos iš pradžios lenkams smagiau buvo atviki ir apsigyventi, ir kur vietos buvo geresnės. Prastesniejie miesteliai, toliaus nuo Vilniaus kaip sostapilio padėti, tekdavo lietuviams — ir tie ten savo avinyčią mokydavo prigimtoj' jai kalboj' į lenkystę neversdami. Viena iš svarbiausių priežasčių to atsitikimo, jog šiandien iš visos Lietuvos apie Vilnių kuolabliausiai yra sulenkuota deda ant tos priežastės, jog Vilniuj' ir jo aplinkybėse daugiausiai buvo lenkiškų kunigų, kurie, nenorėdami mokytis lietuviškai, vertė savo parakvijonis mokytis lenkiškai ir ant galo savaip pastatė.

Tikiu, jog to, kas augščiau pasakyta, bus gana, idant išrodyti, kas mūsų krikšte prigul lenkams, o kas mums patiems. Suum cuique!

Toliaus prisiziūrėsime, ką iš civilizacijos lenkai mums davė?

(Toliaus bus.)

Kelionė geležinkeliu neišpasakytai nusibosta visiems, kad negali vagonė skaityti. Prie skaitliaus tųjų nelaimingų ir aš pats. Dėlto gi, sunkiai atsitusęs, atsiesėdau vagonė, žinodamas, kad vienjėliu mano nusizadinimu bus snaudulys. Tai gi ir dėl tos priežasties, ir vėl dėlto, kad aš įsimilėjęs į pakajingą gyvenimą ant kaimo, labai retai važinėju geležinkeliu ir, nors tat mūsų gadynešė pasirodys stebėtina, jau praėjo penki metai nuo laiko, kada paskutinį kartą važėvau „kurjeriu“. O nuo tada rupinta yra kur kas tobuliaus ir puikiaus įtaisyti vagonai; dėlto gi, išspradžios, gana ilgai radau gaivestį veisdėdamas į visokias naujienas. Vienok, perėjus valandai kokiai, nudžiugau, pajutęs, kad manę pradeda imti snaudulys ir jau ketinau glustelti kuosmagiausiai, tik štai kas žin kąs pakrutino mano petį. O tai buvo nešiotojas knygų, klausiantis manęs, ar nenorėčiau ką paskaityti; užpykęs atsakiau, kad vagonė ne-skaitau ir prašiau, kad atsitrauktų.

— Nepykk, tamista, aš tamistai duosiu knygą, kurią tamista galėsi skaityti užsimerkęs. Tamista da negirdėjei, — pridurė, pamatęs, kad žiurių į jį ništikėdamas — tai knygos fonografiškos; da vos pusmetis, kaip jas įvedė ant galežinkelių.

Tais žodžiais nelabai nusistėbėjau, nės paskutiniame laike, labai daug teko skaityti apie įvairius pritaikymus fonografo pas mus, Amėrikoje. Iš daugelio pasiulytų man knygų išsirinkau vieną. — Nuo kurio daigto tamista norėtum pradėti? — paklausė. Paziūrėjau į jį nusistėbėjęs.

— Gal tamista jau pradžių skaitei — tarė jis toliaus — tai 'galima butų nustatyti fonografą ant to skyriaus, kur sustojei. Tarydamas tai, atidarė mažą skrynutę, pritvirtintą šalia mano sėdynės, paėmė nuo manęs pinigų už tris valandas, už valandą po penkis centus, ir atsitraukė.

Iš atydarytos skrynutės išgirdau balsą varpelio; kaip ir kiti pasažieriai, išsiėmiau iš skrynutės prietaisą, panašią į mažą šakutę, priristą prie vagono sienos, ir pridėjau ją prie ausies,

Per istisias tris valandas sėdėjau, nesijudindamas beveik, taip užėmė manę ta nauja pramonė. Nės kaip gi negalėjo užimti, kada girdėjau galingą, gražų balsą, kursai paveikslingai, su visomis atmainomis balso apsakinėjo savo apysaką. Praėjus trims valandoms ir atėjus nešiotojui uždaryti skrynutę, negalėjau ištrivoti neišreiškęs jam savo džiaugsmo. Atsakydamas ant to, pranešė jis man, kad pradėjus nuo ateinančio mėnesio taps įtaisyti vagonnose fonografiški pravedikai su dziegoriaus įtaisais, kurie skambis pravaziuojant pro kokią tėmytiną vietą; fonografas gi pasakos tuomitarpu visokias apie ją žinias iš statistikos, iš istorijos ir t. t. Per tokį įtaisymą kelionė geležinkeliu taps labai smagi.

Paaiškinimus nešiotujo pertraukė koks ten balsas

aiškiai apreiškdamas, kad trukis artinasi prie vietos, į kurią aš važevau. Dairiausi į visas puses, norėdamas išvysti kalbanti; matydamas tai nešiotojas patėmijo šypsodamas: „Tai mus naujas enuncijatorius“*).

Da pasitaisydamas į kelionę, gavau laišką nuo draugo Petro, kuris pranešė, patiksiąs manę ant stacijos. Tur but kas nors sulaikė jį namieje, nės neatvažiavo; o kad buvo jau vėlu, nuėjau į viešbutį ir atsiguliau. Nuilsęs užmigau umai ir dručiai. Dukart man pasirodė, lyg kas mano kambaryje šnekučiuoja; ant galo pabudau ir išsigandęs atsisėdau ant lovos. Šiurpuliai perėjo per strėnas: visai aiškiai girdėjau balsą jaunos moteriškės netoli nuo lovos.

— Mano mielas — sakė ji — tikrai džiaugsiesi, žinodams, kad dabar trys bertainiai trečios. —

Nustebau; sėdėjan kelias valandas nesijudindamas ant lovos ir jokiū būdu negalėjau suprasti, iškur atsi-rado ta jauna moteriškė.

Galiaus susiprotėjau, kad tai tik mechaniška prietaisa, apreiškianti valandas. Vienok taip buvau perimtas, kad užsiedgiau žiburį ir apžvelgiau kambarį; žinoma, nebuvo ten jaunos moteriškės, bet buvo diegogorius, kurio nebuvo nē užtėmijęs, nės neturėjo savyje nieko įpatingo. Atėjus rodyklei ant trečios valandos, išgirdau vėl tapat balsą, apreiškiantį man, kad „dabar trečia“. — Užpučiau žiburį, vėl atsiguliau. Vienok niekaip negalėjau užmigtį, klausydamas to be kuno balso, kuris kiekvieną bertainį garsino man valandą, atlikdamas tą dalyką kiekvienąkart kitaip.

Teisybę sakė Salomonas, kad nėra nieko naujo pasaulėje. Sardanapalius ir Šemiramis tikrai nenusistebėtų, girdėdami žmogaus balsą, apreiškiantį valandas; fonografus užvadavo tada vergas, kuris stovėdamas prie vandeninio diegogoriaus, garsiai apgarsindavo valandas.

Ant rytojaus anksti nuėjau pirmų pirmiausiai į viešbučio kantorą, jeib patirčiau, ar nebuvo laiško nuo Petro, kurs žinojo, kad sustosiu tame viešbutyje. Raštinjkas padavė man pailgą skrynūtę, o matydamas, kad žiuru į ją ništikėdamas, tarė: „Tamista tur but svetimgentis; pamokįsiu tamistą perskaityti savo laišką.“

Atidaviau jam skrynūtę. Išėmė jis iš jos kokias ten ševutes ir kočelukus ir apskriai įkišo juos į kitą skrynūtę, kuri stovėjo ant stalelio; pridėjau prie ausies žinomą jau man akustišką šakutę ir tuojaus išgirdau pažįstamą balsą Petro, išpažįstančio gailėstį, kad negalėjo manę sutikti. Žadėjo ateiti per pusryčius.

Raštinjkas išėmė kočelukus, vėl įdėjo juos į pailgą skrynūtę ir atidavė man mano laišką.

— Vienok — tariau — nelabai smagu gauti toki laišką, jaigu nepasisuktų prietaisa dėl jo perskaitymo.

— Tai pasitaiko labai retai — atsakė raštinjkas, beveik visi turi įpatingą ir neatbūtiną prietaiką „indispensable.“ — Kas tai? — užklausu.

Atsakydamas raštinjkas parodė man makstis, lyg nuo žiurono, kokias nešiojo visi, užsikabinę prie šono. — Tamista pats permanysi jų reikalingumą — pridurė raštinjkas.

Viešoje valginyčioje per pusryčius pamačiau daug vyrų ir moterų skaitančių, arba teisingiaus, klausančių savo rytmetinės korespondencijos Priešais kiekvieną užtiesimą stovėjo kruvutės mažytelių skrynučių. Norint perskaityti savo laišką, išsiimdavo iš jų kočelukus, įsidėdavo į savo indispensable ir prisikišdavo prie ausies. Labai žingeidu buvo tēmytis į veidą skaitančiųjų; įtekmė pažįstamo balso mainė jį kur kas daugiau, ne kaip skaitymas paprasto laiško, Mačiau ant veido skaitančiųjų išreikimą nusistebėjimo, nepakajungumo, liudnumo ir džiaugsmo.

Kada paliepiu duoti pusryčius, atnešė tarnas ir pastatė priešais manę kokią ten įstabią pailgą skrynūtę su akustiška šakute ir atsitrukė. Pridėjau šakutę prie ausies ir tuojaus išgirdau žodžius: „Daily Morning Herald“; susiprotėjau, kad tai laikraštis. Koktu man buvo paklausti susėdų, o tuomtarpu visai nežinojau, kokį prispausti guziką, idant perskaityti, ką norėjau. Laimingai pataikiau pasukti rodyklę, ką sukosi ant asies ties viduriu skrynūtės ir patyriau visas tos dienos naujienas kuomi labai pasikakdinau. Taip užvaldė visą mano nuomonę gazieta, kad visiškai užmiršau apie pusryčius. Tuomtarpu atėjo Petras ir atsisėdo šalia manęs. Pasakiau jam, kad prietaisa pagavo visą mano dvasią, tik vienas jos daigtas man nepatinka: turi išklausti su kitomis ir žinias visai ne tēmytinias.

— Anaip tol — atsakė Petras, rodydamas man vieną guziką ant skrynūtės. Reikėjo jį tiktai prispausti, o fonografas pradėdavo kalbėti labai greitai, juo greičiaus, juo dručiaus prisispausdavo guzikas. Pasitaikius žingeidžiai vietai, reikėjo perstoti spausti, o prietaisa kalbėjo tada palengviaus.

Kada apsakiau Petruį savo atsitikimą su diegogoriumi, pasileido juokais.

Labai džiaugiuosi, kad man apie tai papasakojei. Da kol šis trukis, kuriuomi važiuosime pas manę, liks dvi valandį. Sunaudosime tą laiką apžiūrėdami dirbtuvę diegogorniko Ortono: pamatysime ten visokius kalbančius diegogorius! —

Ištikro, buvo ant ko pažiūrėti pas Ortoną. Gas-padorius gerai suteikė su Petru ir nuosirdžiai rodinėjo mums viską.

— Ziegoriai mušantieje — sakė — izeina dabar iš papročio, paveda vietą diegogoriams fonografiškiems.

Petras papasakojo jam mano priepuolį naktyje; jis taip gi iš to kvatojo.

— Gerai da — patėmijo — kad tai buvo prastas fonografiškas diegogorius; jaigu ne, tai butum tamista galėjęs smertinai išsigąsti.

Paskui, apėjęs visą dirbtuvę, persimaniau, kad sakė teisybę. Daugumas diegogorių taip buvo įtaisytas,

*) enuncijatorius-apgarsintojas.

kad vienkart su valanda, skelbė kokią nors sentenciją. Čia galima buvo rasti: dziegorius filozofiskus tikėjimiskus — visokių išpažinimų — literališkus ir poetiskus, liberališkų — ir gi juoksmingus. Ilgai, net apkvaitau, klausiau visokių įvairių sentencijų, ant galo labai nudžiugau įėjęs į „filozofijos“ skyrių. Jaučiau ramybę ir atgajų, girdėdamas ištarmes Platono, Epikteto ir kitu protmeilių. Literališkų dziegorių, skaitlius buvo neišpasakytas. Vienok tik su „Dickensu“ buvo į pusę tuzino. Kada patėmijau, kad tie dziegoriai, nors ir labai žingeidus, atkarkodami vis tapat, gali pagalios pakakti, tai gspadorius manę pertikrino, kad fonografiškus kočelukus galima buvo išiminėti iš dziegorių ir perkeisti juos kitais — iš kito rašto arba veikalo.

— Tai tik didį pasimėgimą dziegoriai tokie gali suteikti sergančioms žmogystoms, įpač, kad negali užmigti; Vienok, svarstant iš kitos pusės, jaigu norėsi miego, tai visi tie kalbantiejie dziegoriai gali trukdyti?

— Ne, kas prie jų pripras, tai neužtėmys jų žodžių, kaip mušimą paprastų ziegorių.

(Toliaus bus.)

Apie paejimą skaitlių ir skaitlinių.

Užvadinimai skaitlių labai panašus įvairiausiose žmonių kalbose. Tą mums parodo, kad skaityt, (skaitliuot) žmonės išmoko labai seniai, da prieš išsiblaškęs į visas šalis iš savo senosios tėvynės. Pirmiausia, matyt, žmonės pradėjo skaityt ant pirštų. Koks nors mus prabotis, norėdamas žinot, kiek jis turi šiokių ar tokių daigtų, šaukdavosi į pagelbą savo rankų pirštus: užmesdamas akį ant kiekvieno atskyrus daigto, jis lankstydavo sau paeiliui pirštus; sulenkęs abiejų rankų pirštus, darydavo su lasdėlė ant smėlio brukšnelį, arba (kaip da ikiolaik daro nekurie Afrikos gyventojai) atsidėdavo į šalį grudelį arba kokį akmenėlį.*) Padaręs tai senovės skaitliavedys pradėdavo išnaujo lankstyt rankų pirštus; vėl užlenkęs visus dešimts, atidedavo į šalį kitą grudelį arba akmenėlį ir t. t., iki nesuskaitydavo visko. Prie tokio būdo skaitliavimo, dėl užvadinimo atskyrų skaitlių, galima buvo apsieit su mažai užvadinimų, o tai buvo labai svarbus daigtas dėl mus prabočių, nedaėjusių da iki begalinės šios gadyinės terminologijos. Pramanę užvadinimus dėl dešimties pirmutinių skaitlių, vardus tolymesnių skaitlių senovės žmonės išvesdavo iš dešimties pirmutinių, kaip kur su pagelba kitų, bet jau pažįstamų žodžių. Tokiu būdu pavadinti skaitliai ir lietuviškoj kalboj: iki 10 skaitliai tur kiekvienas savo įpatingą vardą. — viens, du, trys ir tt.; dvi dešimtys pavadintos dvidešimts, trys — trisdešimts ir tt., tiktai dėl dešimties dešimčių ir

šimto dešimčių pramanyti įpatingi vardai: šimtas ir tukstantis. Vardai skaitlių tarp 10 ir 20, kaip antai: vienuolika, dvylika ir tt. taipgi sustatyti iš vardų pirmutinių 9 skaitlių tik su pagelba kokio tai žodelio lika, sakycia, paeinančio nuo žodžio likt, nes tikrai vienuolika, dvylika, trylika ir tt. susideda iš dešimties ir da likusių vieno, dviejų, trijų ir tt., kurių buvo permažai, kad padaryt da dešimtį. Senovėje, matyt, žmonės mokėjo skaityt tiktai iki tukstančiui:*) žodžiai, žyminti tukstantį, įvairiose kalbose jau mažai panašus į viens kitą. Žodžiai milijonas, bilijonas ir kiti toki atsirado ne labai seniai. Žodis milijonas paimtas iš Italų kalbos, kurioj jis pirma žymėjo didelį skaitlių pinigų (dešimts bertainukų aukso). Dėl pavadinimo skaitliaus šitą žodį pradėjo vartot tiktai XVIII amžiuje. Žodžiai bilijonas, trilijonas išdygo tuojaus po milijonui. Užvadinimą milijardas (tukstantis milijonų) pradėjo vartot šį šimtmetį iš pradžių Francuzioj, o paskui per vainą 1870 m., už kurią francauzai užmokėjo. Vokiečiams 5 milijardų kontribucija, — ir kitose šaliose.

Skaitliavimą dešimtimis arba dešimtinį vartoja visos apšviestės tautos. Bet pirma skaitydavo ir dabar da kur-nė-kur skaito ir kitaip: po penkis, po dvidešimts. Penkiniame skaitliavyme skaitliai tur įpatingus vardus tiktai iki penkių, o vardai 6, 7 ir tt., susideda iš užvadinimo 5 ir 1, 2 ir tt. Bet-gi 10 tur savo įpatingą vardą ir toliau jau eina dešimtinis skaitliavimas. Šitas skaitliavimas paeina, neabejotinai, taipgi nuo skaitymo ant pirštų bet tik vienos, o ne abiejų rankų. Dvidešimtinis skaitliavimas paeina nuo skaitymo ant pirštų kojų ir rankų. Pramanytojai šito skaitliavimo, turbūt vargšai, da basi vaikščiojo. Šitą skaitliavimą vartoja ir šiandien nekurii Afrikos ir Australijos šalių gyventojai, taipgi Meksikiečiai ir Indijonys. Kalbose paminėtų tautų vardai skaitlių nuo 1 iki 10 susideda iš užvadinimų skaitlių iki 5 arba 10, bet 20 tur savo įpatingą vardą ir toliau skaitosi 20 + 1, 20 + 2 ir tt.; 30 pažymėta kaip 20 + 10, 31 — kaip 20 + 11 ir tt.; 40 — kaip dusek 20; 50 — kaip dusek 20 + 10 ir tt. Kalbose nekurių Europos tautų taipgi užsiliko ženklas dvidešimtinės sistemos. Taip šitai: Francuzų kalboj 80 vadinasi quatre-vingts (keturissyk 20), 90 — quatre-vingt-dix (20 × 4 + 10). Danų kalboj 50, 70, 90 pavadinta pustrėcio sykia 20, pusketvyрто sykia 20, puspenkto sykio 20. Taigi per parankumą skaityt ant pirštų tarp žmonių įvairių kraštų įėjo

*) Francuziskai skaitliavimas pavadintos calculi, skaitliuot — calculer nuo lotynisko calculus — akmenėlis.

*) Tik bramainai ir budistai nuo senovės tur vardus dėl labai didelių skaitlių.

į paprotį dešimtinis skaitliavimas, tik Naujosios Zelandijos gyventojai kas-žin kokiu būdu pramanė ir vartoja įpatinę sistemą skaitliavimo — vie-nuolikinę.

Jaigu rankų, o kaip kur ir kojų pirštai tarytum prašyte prašesi į talką, kada reikėdavo suvest skaitlių atskyrių daigtų, tai dėl paskirstymo kokio nors daigto į dalis tie patys pirštai matyt nelabai tiko: žmonės įvairių šalių dėl dalinimo prisilaikydavo įvairių sistemų. Įpatinę, kad senovėje dešimtinį dalinimą niekur nelaikė už pa-rankų ir tankiausiai dalėdavo į 2, 4, 8, 16, 32, arba į 3, 4, 12 dalių. Matyt šitoks dalinimas labiausiai tinka žmogaus protui. Senovėje saiką, svara, pinigų dalėdavo pagal paminėtas sistemas. Įpatinęs sistemos dalinimo į 60 dalių laikėsi Babilonijos ir Asyrijos gyventojai. Klaudius Ptolomejus (gyv. 2^{ame} amžinyje po Kristaus gim.) įvedė šita dalinimą į Astronomiją: gradusą jis padalino į 60 minučių (minuta prima), minutą — į 60 sekundų (minuta secunda), sekundą — į 60 tercijų (minuta tertia). Šita sistema dalinimo užsiliko iki šiolai ir da turbut ilgai bus vartojama dėl pažymėjimo laiko ir graduso dalių, nors dabar jau, sekdami Francuzus, visur stengiasi įvest dešimtinį dalinimą (metrinę sistemą).

Dėl palengvinimo skaitliavimo žmonės pramanė tam tikrus ženklelius skaitliams pažymėti. Įpatinę ženkliukai pramanyti visose kalbose tik-tai dėl tų skaitlių, kurie pavadinti įpatinėmis var-dais. Taigi kur buvo priimtas dešimtinis skait-liavimas, įpatinėmis ženkleliais paženkliūdavo tik-tai skaitlius nuo 1—10, retai 100 ir 1000, o pažy-mėjimai kitų skaitlių susidėdavo iš ženklelių pa-minėtų skaitlių. Seniausi ženkleliai skaitliams pažymėti buvo stati arba gulinti brūkšneliai, iš kurių paskui paėjo skaitlinės daugelio senovės tautų. Prie žinomų šią gadynę seniausių skait-liinių priguli — atrasti Tebų ir Memfis'o griovėsuose Egipto hijeoroglifai, kur vienas pažymėtas stačiu brūkšneliu, dešimtis — ženkleliu panašiu į pasagą, šimtas — ženkleliu, panašiu į susirietusią kirmelaitę, tukstantis — lapelių. — Babilonijos ir Asyrijos gyventojai vartojo skaitliams pažymėti ženklelius, panašius į vinutes: vieną pažymėdavo viena tokia vinute, du — dviem, tris — trim, o dėl pažy-mėjimo didesnių skaitlių tas pačias vinutes visokiu būdu tarp savęs sujungdavo. — Senovės Grekai pažymėdavo skaitlius litaroms savo abecėlos. Rymiečiai, dėl paženklinimo skaitlių, naudojami iš brūkšnelių ir litarų. — Šios gadynes skaitlinės ir sistema jų vartojimo paeina iš sanskritiškų. Sanskritiškame rašte vartojo, kaip ir dabar, tik-tai dešimtis įpatinę ženklielių: 9 — dėl pažymėjimo pirmtinių devynių skaitlių ir 1, vartojimą ir šią gadynę, — 0. Dėl pažymėjimo didesnių skaitlių tą dešimtis ženklelių rašydavo greta, tik ženklelis,

parašytas ant antros vietos, skaitant nuo dešinės rankos kairės linkui žymėdavo 10 sykių daugiau, nekaip tas pat ženklelis, parašytas ant pirmos vietos; ženklelis trečios vietos turėjo žymet 100 sykių daugiau ir tt. Europos gyventojai su sanskritiškais skaitlinėmis ir būdu pažymėjimo skaitlių susipažino pradžioj' antro tukstančio metų nuo Krist. gim. nuo garsiujų Arabų; užtatai vartojamas šią gadynę skaitlines ir vadina ara-biškais.

P. A.-kaitis.

Tėvyniški varpai.

Kaip išrodo lietuviški išdavėjystės dalykai atliekamieje Prusuose. Pražudymas užsitikėjimo. Užmanymas išduoti. Dankanto „Istorija“ ir rinkimas pinigų ant to dalyko. „Tetutė“ satyriškas laiškelis; stoka takto jame. Ką padaro lenkavimas lietuviškų pravardžių.

Gana yra žvilgtelti ant mūsų išdavėjystės dalykų, atliekamųjų Prusuose, o lengva užtėmyti, kad tie dalykai paremti vien tik ant spekulacijos pamato ir kad jie, prikimsdami kišenių išdavėjų, lietuvišką literatūrą nepavaro tolyn nė per sprindį. Vėlia be galo maldakūniges; eina lenktyn išleis-dami visokių elementorius „be apsirikimo“ (!!) ir su apsirikimais, katalikiškus „mokslus“ su pridėjimu prie katekizmo tokių netikėtų naujienų, kurios neturi jokios giminytės nė su tikėjimu, nė su tiesa, nė su liogika; užstoja viens kitam kelią, sprausdami svietai kalendorius. Tai vis tokie dalykai, kurie duoda pinigiską pelną „velto-jams“, bet ką iš jų tur literatūra? Jaigu kartais ir iš čia išeina koks „daigtelis“, nėra turįs lite-rarišką vertę, tai rodos matai, kaip tas „daig-telis“, eidamas į svieta mirgtelia savo išleistoju, tarydamas: nebijok! jaigu už manę nepelnysi, tai beveik visai nieko nė neprakiši.

Pasakys kits: turi spausdinti daugiausiai maldakūnių, nės jų daugiausiai ir perka; kam spausdinti kitokius dalykus, kad jų ne galima paskui parduoti? Kam čia rizika?

Taigi aš ir sakau, kad Prusuose spanda lietuviškų knygų tebėra paskirta tik dėl spekulacijios; o vėla, ar bandė spausdinti kitokias knygas, ar lietuviai nenori kitokių knygų, jaigu pats duoda net pinigų ant spaudos? Kur čia rizika, jaigu knygą atspaudina patys pirkejai jos?

Da kits gal pasakyti: tai, išdavėjais tan-čiausiai yra vokiečiai, tai kas jiems galvoj' apie lietuviškos literatūros pakėlimą?

Ar taip? O Lauryno bankas ar ne į lietu-vių rankas buvo pavestas? ar čia taipgi buvo rizika?

Užmanymą-gi išleidimo svarbesnių dalykų visados užbaigia fiasco ir tai da fiasco bjau-riosios veislės: užmanytojas renka pinigų ant išdavimo arba gauna juos visus nuo vieno žmo-gaus, paskui užmanyto dalyko neišduoda ir paimtų pinigų visai negražina. Tai tokia trumpa istorija

išdavimo svarbesniųjų dalykų. Atsimikime pirmąjį užmanymą atspaudinti „Miežinio žodyną“ — pats autorius sukio daug pinigų, o žodynas tapo neatspaudytas ir pinigai nudingo papeiktiniausiu budu. Antrąjį užmanymą išleisti „Miežinio žodyną“ taipgi patiko fiasco; čia, teisybė, užmanymu užsiėmė komitėtas, kuris neturėjo ant mislies spekulacijos, ir dėlto surinktų pinigų nepražudė — visiems sugražijs, bet pinigus išsiųstus ne ant vardo komitėto, o tik įduotus pašalinėms žmogystoms, sunku bus atgal gauti; tegul, ant galo, ir visi duoti ant to dalyko pinigai, bus atgrąžiti, bet vis žmonės bus nuskriausti ir medeigiškai ir dvasiškai: pradingo kaštai siuntinėjimo pinigų ir tapo sumindžiota viltis paregėjimo prižadėtos knigos.*)

Prie minėtų dalykų lengvai galima pritaikyti „Lauryno banką“, paskirtą ant išdavinejimo lietuviškų raštų. Kur dingo tiek pinigų ir kokių žymų paliko išdavėjystėje mūsų knigų? ir kaip pridera pavadinti pradingimą tų pinigų?

Gali buti, kartais toks rinkėjas pinigų ir pasijuokią iš „mulkių“, kišančių ant bile kokio paviliojimo pinigų, žinodamas gerai, kad tų pinigų dėlei įpatingų apystovų nieks negalės tiesos keliais pajieškoti, vienok ir mes „mulkiai“, kišantieji pinigus, turime susiprasti, kad ant bile kokio „užkvietimo“ dėti pinigus, nors ir apipuošto pavartaunu mieriu, bet neturinėo tikros garantijos, kad pinigai nepražūs, pinigų neduotume. Dėl pateisinimo situacijų žodžių turėjome jau rodos pavyzdžių pakaktinai ir galėjome pasimokinti, kad pridera buti atsargiais.

Svarbiausias vienok daigtas situose atsitikimuose tai prapuolimas užsitikėjimo, o vieton jo atsiradimas baimės prieš kiekvieną užkvietimą, paremti pinigais išdavimą kokio nors rašto, nors tas užkvietimas nebutų paremtas ant noro, vien tik iškaulyti pinigus.

Stai dabar renkami pinigai ant išdavimo „Daukanto“ „Istorijos“. Neturiu tiesos sakyti, buk išdavėjas noris čia padaryti spekuliaciją dėl savo įpatingos naudos, tikiu, kad visas užmanymas pasibaigs kuonogražiausiai, o vienok pikta dvasia šnabžda į ausį be perstojimo: bus fiasco, bus fiasco . . .

Kad ir šinomi žygiu butų jau fiasco, tai kad nors ne tos bjauriosios veislės; jaigu žadėta kniga netaptų atspaudinta, tai kad nors nežutų surinkti pinigai — kaip kitais žygiams — ir kad galima butų juos kiekvienam atgal sugražinti. Tik taip renkant pinigus, kaip dabar renkami yra, nematome jokios garantijos, kad viskas lai-

mingai pasibaigtų. Man rodosi, kur kas butų geriaus, jaigu pinigus rinktų kiekvienoje Lietuvos dalyje paskyriam tenbuvės užsitikiamos žmogystos; jos galėtų tarp savęs susižinoti, kada pinigų užtektinai yra dėl pradėjimo darbo ir mokėtų arba pačios nuo savęs spaudėjui už atliekamąjį darbą, arba pavestų tą dalyką vien dėl jų išrinktai žmogystai. Čia rodosi garantija butų didesnė ar šiokiame, ar tokiame atsitikime. Renkant gi tokiu budu, kaip dabar, gali atsitikti, kad, atėjus jau laikui pradėti spaudą, nežinia bus nė kas davė, ne kiek davė ir t. t. nė ant ko davė, ir pirmiaus surinkti pinigai gali visai nepatekti į draugystę surinktų paskiaus.

Turiu čia paaiškinti, kad išreiškimu savo pažvalgos visai nenoriu užstoti kelią išdavėjui Daukanto „Istorijos“ ir atkratyti nuo jo abonentus. Anaipol! Tegul išdavėjui pasiseks šiuomi žygių visą užmanymą privaryti prie galo kuonuogreičiausiai, ir pastatyti išnaujo kitų sugriautą užsitikėjimą! Tiktai, jaigu pasipainiotų kokia plynia ir su išdavimu Daukanto „Istorijos“ butų fiasco, tai, meldžiami, nieks nerugokite ant „Varpo“ ir „Ukiniko“, neprikaisiokite jiemsdvim to fiasco, nės juodu prie išdavimo tos „Istorijos“ nieko nesikiša, dėlto ir jokio atsakymo ant savęs neima.

Nusistebėjau labai, išvydęs prisiųstą man spaudos dalyką, kurs vadinasi šiaip; **Tetutė**, satyriškas laiškelis, kurio rėdytojumi yra Kr. Funkat.

Žinomas daigtus, kad išjuokimu silpnų pa-peiktinų pusių greičiaus galima pataisyti nė kaip pamokslu. Dėlto gi satyriškas laiškelis galėtų turėti vertę ir dėl mus draugijos, jaigu jis butų tikrai satyrišku.

Tiktai, idant išjuokimas užsitarnautu sau vardą satyros, turi buti išmintingas: turi pasiekti silpną žmogystos pusę, tik neužgauti ir nenu-skrausti pačią žmogystą.

Satyros pirštas turi buti atkreiptas į išjuokiamą piktybę, o ne į tą ir tą žmogystą. Per satyrą žmogus turi matyti savo silpnębę istolo, o niekad neturi matyti ant savęs atkreiptų akių svieto ir girdėti besityčiojimus mynių, linksmu, kad nurodyta jiems auka, ant kurios sprando gali sukrauti savo tokiaspat išjuokiamas silpnębes. Taigi parašyti satyrą kur kas sunkiaus, nė kaip sustatyti puikiausią pamokslą; prie satyros reikia ir mokslo ir išminties, o takto kur kas daugiau, nė kaip prie kitų rašto dalykų.

Reikia stebėtis neišpasakytai, kur „Tetutė“ gavo tiek drąsos, prisisavindama sau vardą „satyriško laiškelio.“? Nė jo įtalpa, nė forma tos įtalpos su satyra visai nesigiminiuoja. Tokių dalykų, kaip:

„Kunigas Dr. Juodyšius jieško dviejų, arba

*) Ant „Žodyno“, į komiteta įplaukė vos 100 rublių, kadangi dėlto veikalo reikėjo mažiausiai 800 rub. — taigi negalima buvo nė pradėti darbo. Tokiu budu čia užmanytojų kaltės nėra. (Red.)

trijų viežlybų gospadinių, nes tame tarpe savąja išleido už vyro“

arba:

„Kurie nori užsiimti parašyti velnių istoriją ir nežino visus velnių vardus, tesikreipia į Kalvariją ant pono džecono Zaliaucko pamokslu ir ten jie patirs gana dimnių velnių vardų“

prie satyros nieks nepriskirs. Didžiausia čia satyra, tai pavadinimas „Tetutės“ satyrišku laiškeliu. Užmiršus jau neteisingą nepritinkantį papuošimą „Tetutės“ vardo, visoje įtalpoje negalima sugauti nė mierio, nė sistematiško tarp straipsnių rėdo, ant galo užklindyti niekniekiai menki ir be vertės, o ir tos pačios įtalpos per mažai už parodytą prekę. Nežinau, ar ilgas „Tetutės“ amžis, vienok, jeigu nori sveika gyventi, tai tegul: arba permaino visą įtalpą, pasilikusi šios dienos vardą; arba, pasilikusi tokiąpat įtalpą, tegul iš užvardijimo išbraukia žodį „satyriškas“, o vieton jo įspraudžia pritinkesni — tai pasirodys nors šioks toks taktas.

Jau ką su taktu, tai mums tankiai pasitaiko paslysti.

Paminėsiu apie nelaimingą priedą prie galo „Varpo“ 1889 m. „išleidžiamas susivienijimo inteligentų“, kas tapę pridėta be žinios ir daleidimo gimdytojų ir rėdytojų „Varpo“, o už ką ne viena kartą „inteligentai“ turėjo nekaltai nukęsti nuo žmonių, jieškančių visokių priekabių.

Dabar vėl neseniai išėjusioje iš spaustuovės „Varpo“ knygutėje „Pabanga svieto“ prie galo patalpintas apgarsinimas „Varpo“ ir „Ukinjko“ tik su priedu: kas skaitys tuodu laikraščiu per 10 metų, gaus 100 rublių dovanų. Iš ko autorius to apgarsinimo stengėsi pasitycioti, ar iš laikraščių, ar iš skaitytojų — nežinau, tik tas dalykas visai nepritinka knygutei su pavartauna įtalpa, ot „Tetutei“ — tai kas kits. Rodosi šitai lengva buvo suprasti, tik tur but vyrai, paketine išleisti „satyrišką“ laiškelį, lavinosi „satyroje“ kur tik begalėdami ir įstengdami — ne dyvai, jaigu ir toks „satyriškas“ apgarsinimas pateko ne ten, kur priderėjo.

Da papasakosiu apie vieną dalyką, kurį, idant nepavadinti bjauriaus, pavadėsiu tik netaktišku. Pradžioje mėnesio Gruodžio šių metų numirė Šakių parapijos klebonas, Kalėda. Kaip senas pažįstamas, atkakau ant palaidojimo. Nulydėjome ant kapinių ir, kada jau rengėsi leisti kuną į dnobę, išgirdau šalia savęs balsą, išlėto tarianti: ko-len-da. „Tai — atsiliepė kitas balsas — da kliausi, ko lenda? turi lįsti, kad kiša! ir tu lįsi, kaip numirsi!“ Dyrstelėjau į šalį tų balsų ir pamačiau, kad vienas sermėgins, įstebelijęs akis į galą grabo pusiaugarsiai kartoja: ur . . . ur . . . ur . . . Pažiūrėjau ir aš į galą grabo ir užtėmijau tai, ko pirmiaus buvau neuž-

tėmijęs. Ten buvo išrašyta pravardė mirusio, metas gimimo ir myrio, tiktai . . . lenkiškai: vieton Kalėda buvo Kolenda, o ur, ką žmogelis nepergalėjo, tai mat urodzon y, gimęs. Tuojaus, žinoma viskas išsiaiškino. Sermėgins, tur but istoli kur važinėdamas, pamatęs ant kapinių daugybę svieto, užėjo ir norėdamas žinoti mirusio pravardę, skaitė parašą, o kitas sermėgins, tur but koks juokdarys, iš to pasinaudojo ir padarė juokus vietoje, kur pridera verkti. Aš visai nekaltinu to juokdario, bet tik tuos, kurie, lietuviškos parapijos klebonui lietuviui prikalė prie grabo lenkišką parašą, perkreipdami visai mirusio pravardę. Istikro parapijonys, susirinkę ant palaidojimo savo dvasiškojo piemens ir išvydę lenkiškai perkreiptą jo pravardę, negalėjo pažinti, kad tame grabe guli jų klebonas, nės jie žinojo, kad jų klebonas vadinamas buvo Kalėda, o ne Kolenda.

Lenkavimas lietuviškų pravardžių, ne tiktai pridirba gardžių juokų, bet kenkia ir medegiskai, Varšavos banke yra daug, labai daug pinigų, prigulinčių lietuviams, bet kurių lietuviai negali išgriebti, dėlto, kad, ar per savo kalte; ar per kalte geradėjų, yra pametę tikras pravardes.

Lenkuotojai lietuviškų pravardžių, stengdamiesi permankštyti lietuvišką pravardę į lenkišką, statote ragožius, pritinkančius vien tik cirko arenai, liankite statę tuos ragožius nors prieš rustų ir baisų myrio veidą!

Literališka peržvalga.

Lietuvos ukinjū Kalendorius ant meto 1892.
Lietuviškas Kalendorius ant metų Viešpaties nuo Kristaus užgimimo 1892.

Visi gana gerai žinome, kad iš visų lietuviškos spaudos dalykų labjū-labjausiai platinasi tarp žmonių kalendoriai. Su kalendoriais negali čia stoti į konkurenciją jokia kita lietuviška knjga, joks laikraštis. Tokiu budu kalendorius lieka pritinkiausiu ir geriausiu tarpiniku tarp plunksnos ir skaitytojų. Žinodami apie tai ir ruošdamiesi išleisti kalendorius, turime rupintis, idant į jį nepatektų pelai, o tik sotus ir sveikas penas. Į kalendorių tokiose apystovose, turi tilpti tik tokie dalykai, iš kurių žmonelėms butų kuonuodidžiausia nauda, ar moksliška, ar doriška, ar informatiška, turi tilpti reikalingiausios žinios, naudingiausi pamokinimai, padoriausia įtekmę turinčios mislys. Ant tokios tik pažvalgos pasiremiant, galima artintis prie lietuviškų kalendorių su kritikos skalpelin.

Abu minėtu kalendoriu turi daug tųpat dalykų, kuriuos tur but viens nuo kito perasė, nes ir klaidos tospat; įpač informatiškoje dalyje. Turi abudu, žinoma, visų metų šventes, tik Lietuviškas Kal. visus metų dienas apkaišė jaučiais,

kurkliais, vėžiais ir kt., visai nepaaiškines, ką tie dalykai reiškia, nes tas paaiškinimas, kurs paduotas, kad tai esą „paveikslai žvaigždžių, per kuriuos saulė ir t. t. pereina“ tai ne paaiškinimas, o tik privertimas skaitytojų, prastų žmonių (tarp kurių Kal. labiausiai prasiplatinas), kurie apie astronomiją nenuvokia klaidingai mislyti: jiems rodysis, kad ištikro viena žvaigždė išrodo lyg jautis, kita, kaip vėžys, trečia, kaip tekys ir t. t. Arba visai reikėjo tų dalykų netalpinti, arba reikėjo juos prideranciai išaiškinti. Pradžioje kiekvieno mėnesio Lietuviškas Kal. įstatė abrozėlius, kurių įtalpa nieko, o nieko nepriguli prie lietuvių gyvenimo. Pabaigose-gi mėnesių abiejuose Kal. prisegtas neatbutinas ir niekad nesėstas oras t. y. kad tą ir tą dieną atdrėkys, tą ir tą snigs ir t. t. Kam tuos dalykus talpinti, kad jau tie „juokai“ ir prastiems žmonelėms pakako. Mačiau šįmet pas vieną Ukinįka lietuvišką Kalendorių, kuriame prie kiekvieno oro buvo ranka prirašyta: Kvailas Kalendorius. Abudu Kal. patalpino „Išpėjimą oro pagal saulę, mėnesį, žvaigždės, dangų, debesis, orarykštę ir pagal nekurius gyvuolius“. Šitas dalykas, nors mažos vertės, vienok vis-gi didesnės už nusprendimą iš augšto, kada bus atdrėkis.

„Metturgiai“ užima abiejuose Kal. daug vietos, bet maža iš jų nauda, nės, kaip matyt, paduotos labai klaidingos informacijos; pvz.: Šakiuose parodyti trys jomarkai pėtnyčiomis, o ištikrųjų Šakiuose per metus buna šeši oficijališki jomarkai ir ne pėtnyčiomis, o tik utarnikais. Matyt, kad tai stereotipiškai perrašyta iš kokio persenusio Kalendoriaus, be jokio pasirupinimo apie teisingumą informacijų.

Bendri straipsniai da šitie: „Apie sodinimą vaisinių medelių“ (nepeiktinas dalykas) ir „Rodos del gaspadorių ir gspadinių“ (Lietuviškas Kal. perskyrė šitą straipsnį į du). Tarpu tų rodų atrandame vieną, kurią kaipo labai žingėdžią, atkartosių visą žodis į žodį: „Idant greit ir lengvai užlaikyti kranją, bėgantį iš nosies, reik iš tos pusės, iš kurios šniurkslės bėga kranjas, perristi mažąjį rankos pirštuką tarp nago ir pirutinio sanario.“ Ištikro, roda žmonių, duodama ant juoko, kad „skandant galvai, reikia paduoti š (kuno dalis, labiausiai neužkenčiama, bet kuri įgavus plenipotenciją, įpač prie mažų vaikų, atsakyti turi už viso kuno nusidėjimus) virksėių“, turi daug daugiau terapiskos liogikos, nē kaip roda, paduota Kalendoriuose. Kur tik mūs raštai del ukinįkų užkabjės vaistus, tai jau tikrai pasakys absurda. To niekad nebutų, jaigu apie vaistus rašytų specialistas, arba nors peržiurėtų aprašymą gydymo, atiduodama, del spaudinimo.

Įstabus daigtas: abudu Kalend. sutinka bur-

tiškame įspėjime atdrėkio, lytaus, o nesutinka tikruose, mokslo ištirtuose dalykuose, kaip užtemime saulės ir mėnesio: vienas Kalend. sako, kad tą ir tą dieną užtams, o kits paduoda visai kitokį laiką.

Apie svarbiausias epokas, meto bertainius, pasninkus ir kit. nē neminėsiu.

Peržiurėje bendrus abiejų kalendorių dalykus, peržiurėsime dabar nebendrus.

I. „Lietuvos ukinįkų kalendoriuje“ yra:

1) „Kalėdų giesmė“ sustatyta ant 4 balsų su tekstu, išverstų iš lenkiškos kalbos — kaip ant giesmės — gana laimingai.

2) „Ant naujų metų“ ir „Uodai ir angys“ eilėlės lengvos, aiškios, turinčios pamokinančią įtalpą.

3) „Padėjimas popiežiaus.“ Čia aprašyta, kokiū budu popiežija nustojo valdymo žemės ir pagalios pateko į vargingą medegiską padėjimą.

4) „Delko ir kaip turime jieskoti mokslo ir apšvietimo?“ Tikrai gražus straipsnelis, parašytas sistematiskai, pagal apmislytą plianą ir parodantis tikrą autoriaus troškimą apšvietimo mūsų žmonių, nės rodija jis jiems skaityti visus lietuviškus laikraščius, neišskirdamas iš jų nē „numylėto“, nē „neužkenčiama“. („Lietuviškas Kal.“ kaip pamatysime, elgiasi kitoniskai.)

5) „Apie girtuoklystę Lietuvoje.“ Šis straipsnelis trumpai ir aiškiai parodo nuodingumą degtinės ir mokina, kaip nuo tos slogos atsikratyti.

6) „Lietuva ir Latvija.“ Aprašo vietą užgyvenimo lietuvių tautos senovėje ir šiandien, skaitlių, tikėjimą ir apšvietimą lietuvių ir latvių. Žinios surinktos autoriaus ir sustatytos rupeistingai.

7) „Stoka vienybės tarp lietuvių.“ Čia parodyti nesutikimai tarp lietuvių su paaiškinimu priežaščių nesutikimo.

8) „Kas kaltas.“ Versta iš malorosiskos kalbos apysakėlė, tyra ir graudi, kaip ašara, tinkanti žmonelėms ant pasimokinimo, kad vertimas dukters tekėti už vyro, jai nepatinkancio, pasibaigia dide nelaime.

9) „A. a. kunjgas Juozas Oliaka vyskupas suffraganas Seinių.“ Trumpas aprašymas gyvenimo.

10) „Apie mėslavietės ir apie užlaikyma jose mėšlo.“ Pats užvardyjimas šio straipsnio gana aiškiai rodo pamokinančią ukinįkus įtalpą.

11) „Įstatymai geležinkelių“, įstatymai „Žygunės“ ir „Stempelinės popieros“. Tuos dalykus nandingus žmonėms, priderėtų perdirbti ir da labiaus paaiškinti. Įpač įstatuose žygunės rodyčiau vieton „mokėtinas“ siuntinys sakyti „išpirtinas“ — tas vardas būtų pritinkesnis.

Da yra prie galo kalendoriaus keletas nekaltų juokų.

Už visą éion parodytą įtalpą rašėjams kalendoriaus turime pasakyti „ačiu!“

II. „Lietuviškame Kalendoriuje“ yra:

1) „Abelna planėta viso apskrito 1891 meto pagal galvočių išpėjimą.“ Vienok talpintojas to dalyko neįspėjo, kad jis tinka tik į „Aigipto sapnų reiškėją“, o ne kitur kur.

2) „Brolei, skaitykite lietuviškus laikraščius.“ Straipsnis geras, tik éia reikėjo pasisaugoti tokių žodžių, kaip „civilizacija“, „rekomendavojimas“, nes tų žodžių „broliai“ nesupranta.

3) „Giria ir lietvis“ — eilėlės nē šio nē to, tik ne dėl skaitytojų „Lietuviško Kalendoriaus“.

4) „Popiežius Leonas XIII.“ Trumputis straipsnelis, primenantis lietuviams popiežiaus jubilėjų ir da pusē to straipsniuko tiesiog perrašyta iš „Lietuvos ukinėjų Kalendoriaus“ — apie tą pasisavinimą vienok užtyleta.

5) „Giesna. Lietuvos apaštalamis pabaigoje devynioliktojo amžiaus.“ Eilės. Baisus užvardijimas, bet da jis nepridengia viso baisumo torturų, kurias autorius išbandė ant lietuviškos poezijos ir kurias teikiasi išbandyti ant skaitytojų. Eilės tos turėtų da kokia nors vertė, jeigu prie jų pritaikyti gaidą atsakančią ir pavesti kokiam ubagai, sėdinčiam ant tilto. Ir tai da nežinia, ar jaučiantis savo garbę ubagas imtų tokį niekniekį giedoti — ubagai patys improvizuoja geresnius dalykus. Tik paklauskite:

Ką turėsi tad sakyti?
Ar eisi ozių ganyti?
Ar ant Dievo pykęs tarsi?
Eisiu, no, ir pasikarsiu.

Labai būtų gerai, kad autorius taip padarytų su savo eilėmis.

Turit ginklus Dominiko
Ir Pranciškaus, kur' paliko,
Ir Ignaco ir Grigalio,
Tie išpildė Dievo valę.

arba: Bet norės nuo jųšų aukos,
Kaip Cedrono upė plaukos,
Vandeniu nuo tilto mestas,
Jėzus, ir, dar-gi suristas.

Ištikro kontrabandnešių poezijos nereiktu prileisti nē prie kalendoriaus. Jaigu išdavėjai „Lietuviško Kalend.“ priėmė taip atvirą kontrabandą, tai tur but jiems patiko, kad ji rašyta „vakare S. Ignaco Lojoliečio“.

6) „Maskolių škalos ligšiol ir dabar.“ Straipsnis, parodantis įpaė pavojingumą šiandien steigiamųjų pradinių mokslinycių, butų labai nandingas ir geras, tiktai: a) per ilgas ir delto tur but autorius atkartoja tapat po kelis kartus ir painioja skaitytoją; b) prilaiko papiktinančius dalykus. „... gerai da, kad neverčia įskipai žegnotis ir kįknoti it arklys gylinojas, kaip ką staciatikiai

daró.“ Tie žodžiai rodo besityčiojimą iš paviršinių formų svetimo tikėjimo. Prie tokių besityčiojimų linkę yra tik vaikai, užaugę be jokios priežiūros, žmogus-gi šiek-tiek mokinęs turi susiprasti, kad ar šiokio ar tokio tikėjimo formos negali buti medega dėl juokdarių. Jaigu aš juokiuosi iš svetimo tikėjimo, tai tuomi pat užkviečiu juoktis iš mano tikėjimo. Ar ne taip? Arba vėl pasakymas: „Maskolių Bogas“, ar nepapiktinantis dalykas? Tik visi žino, kad ir maskoliai išpažįsta tapat Dievą, ką ir katalikai. O jaigu kas su tokiu fanatišku pasityčiojimu išsitaria apie maskolių Dievą, norėdamas parodyti, kad jis kur kas menkesnis už katalikų Dievą, tas užgauna ir Dievą katalikų.

7) „Pragaro dugne. Sapnas Mikės Žiogo apie tamsybę ir tamsunus parašiusius ir rašančius šiandieniškos rašlevos.“

Anuomet, jau labai seniai, p. Wielogłowski parašė lenkiškai „Posłuchanie u Lucypera“, visai netikėdamas, kad jo veikalas 1892 m. pavirs į „Mikės Žiogo Sapną“, pavadintą net visai kitokiu vardu. Vėl Mikė Žiogas 1892 m. išvertė seną lenkišką veikalą, pritaikęs prie jo tik lietuviškus dalykus, prirašė savo vardą, visai pamiršęs paminėti pravardę Wielogłowskio, kuris padėjo sapnuoti, taipgi netikėdamas, kad kas galėtų atsiminti senus lenkiškus raštus ir sugauti sapnorių prie literališkos vagystės. Kad Mikė Žiogas nē sapnuoti negali be lenkų pagalbos, aiškiai rodo da jo pačio žodžiai „išsiurėti“ (wyglądać — išrodyti), „į kojas“ (w nogi — šoko bėgti) ir t. t. Tegul sau M. Ž. toliaus sapnuoja, o mes dyrstelsime ant vertės jo sapno. Pirmiu pirmiausiai visų alėgorijų, sutalpintų „Pragaro dugne“ skaitytojai „Liet. Kal.“ visai o visai nesupras — tas dalykas ne dėl ukiško kalendoriaus. Toliaus, tendencija, kokia yra tame straipsnyje, galėjo išdygti tiktai „Pragaro dugne“. Bjaurina prieš žmones universitetą ir baigiančius jį vyrus, išreiškimu nuomonės, buk universiteto mokslas perlenda per galvas inteligentų, nepalikdamas nekokios žymės. Visame sviete universitėtas yra užsitikiama angščiausia mokslinycia, kuri duoda reikalaujantiems atsakantį savo paskyrimui mokslą ir neišleidžia nē vieno mokytinio, netyrusi per egzaminą, ar liko jo galvoje kas, ar ne. Taigi galvoje universitėtinio inteligento turi likti šis tas, nors visoki Mikės nenorėtų pripažinti, arba negalėtų savo miglotomis akimis užtėmyti. Ar neapsiimtų Mikė Ž. atlikusiam nuo sapnų laike iširti: kas gali likti tokioje galvoje, į kurią nieks nepateko?

Paniekinti ir sukišti į peklą, kaipo platintojus tamsybės, „Anšrą“, „Lietuv. Balsa“, „Varpa“, „Vienybė“ ir „Saulė“ ir jų išleistus raštus. Vienok, reikia užtėmyti, nepaminėtą „Apzvalga“ su

„Lietuvišk. Kalendorium“. O kad prie galo straipsnio įsakyta: „... saugokites tokių raštų (t. y. „Aušros“, „Liet. B“, „Varpo“ ir t. t. — kaip augščiau) pirkti ir skaityti, kuriuose nieko gero neišmoksate, kaip tikt pasipiktintis!“ — tai aiškiai žymus ir kitas įsakymas: „skaitykite tik tai „Apžvalga“ ir „Lietuvišką Kalendorių“, nes iš jų ne tik ne pasipiktinsite, bet da pramoksate pasityti iš svetimo tikėjimo ir taip keikti, kaip ana viens Survilą iškeikė!“

Prie galo kalendoriaus „Juokai“. Jaigu pavartaunuose dalykuose „Liet. Kal.“ parodo mokslui savo neapykanta, tai visai ne dyvai, jaigu ir „juokuose“ stengiasi išvesti, kad „nemokintas“ daugiau išmano, kaip „mokintas“. Da turiu pridurti, kad „juokas“ ant paskutinio puslapio, kur Naumiesčio kunigams įbrukta rėdystė „Pantaplių gazietos“ ir rupestingas rinkinėjimas nuo mergaičių ir drąsių moterų visokių „liežuvių“, tiktų greičiaus į korrespondencijas, o ne į kalendorių.

Už „Liet. kalend.“ įtalpą gal sustatytojams jo pasakyti „ačiū“ tiktai „Apžvalga“, kurią (ant p. 44) rašėjas vadina „taip naudingų laikraščių“ ir siūlo visiems skaityti.

Prilyginus vieną kalendorių prie kito, lengva užtėmyti, kad „Lietuvos ukinikų kalendorius“ kur kas europėjiškesnis yra ir kur kas geriaus atsako reikalavimui, kurį mūsų apystovose statome kalendoriams, vienu žodžiu, nesulygįtinai geresnis už „Lietuvišką kalendorių“.

Pirmasis kalendorius duoda daug naudingų dalykų, per kuriuos trokšta išaiškinti žmonelėms, kad nuo mokslo ir gražaus sutikimo gali laukti laimės.

Antrasis kalendorius mokslą išjuokia ir keldamas antagonizmą tarp laikraščių, stengiasi jį perkelti ant žmonių ir pagal jį padalinti skaitytojus į antagoniškas partijas.

Perskaitęs „Lietuvos ukinikų kalendorių“ ir pamatęs gražų sąžinišką trūšą jo rėdytojų, įgyji smagią išpaudą ir rodos girdi balsą: šimet aš toks, o kitamet busiu da geresnis? Perskaitęsi „Lietuvišką kalendorių“ rodos išgirsti balsą sapnuojančio „Pragaro dugne“: šimet aš taip išžiurinu, o kitamet kitamet į kojas

V. K.

Iš Lietuvos.

Iš Rudaminos parap. Kalvar. pav. Perietų metų „Ukinike“ p. Antanulis išrodė nekurias blogas puses mūsų gyvenimo. Matydami, jog tas jo išpeikimas atnešė dėlei aprašytųjų šio-kią tokią naudą užsiakvatinau ir aš parašyti šią, kas dedasi pas mus. Atvažiavus į Rudamina pirmiausiai puolą į akį bažnyčia ir . . . karčema. Bažnyčia Rudaminos murinė (muras pusetinai storas) bet permaža ir labai apleista

kaip iš lauko taip ir viduje. Mą rodos, jog niekur gal nėra taip apleistos bažnyčios. Jau keli metai, kaip lytus lija per prakiurusį stogą ant lubų bažnyčios, kurios, nor's ir murinės, neilgai gal galės laikytis. Ne tik pati bažnyčia bet ir rubai bažnytiniai šaukiasi pagalbos. Ne galiu suprasti, kaip neužkaista Rudaminieškiai pamatę savo kunigus prie altoriaus sudrėksniuose rubuose. Nežinau ką kaltyti už tai ar „člonkus“, t. y. sąnarius užveizdos bažnyčios, ar, randą, kuris ne labai nor pavelyti taisyti bažnyčia. Teisybė didžiausia kaltė rando, vienok ne be kaltės ir užveizėtojai.

Kaslink karčemos, tai gal vargiai rastum kitam' tokiam' bažnytikiemij' taip įtaisyta. Augšta, murinė, naujai išbaltyta trioba rodos' traukte traukia žmogų į save. Taigi ir ne dyvai, jogiai kas šventą dieną da į kelias valandas po Mišparų pamatysi ją apstatytą brėkomis turtingesnių ūkinikų Rudos parapijos, Matyt kad geras pelnas eina iš „Dzidziosios“ žydpalaikiams, jegu jie mokėdami dvarui nuo 500—700 propinacijos da gal prasigyventi. Taip vien's iš tokių ponų „Dzidziosios“ Notkė įstengė nusipirkti dvarelį (Kokanovišėizną). Nors dabar ir uždrausta žydam's „sunkuoti“ po kaimus, vienok jie išranda visad būdą, kaip prisilaikyti karčemoje, nors „ant kampo“. Taip dabar patentą dėl šinkavimo išima plenipotentas p. G., valdytojo Rudaminos dvaro, perduoda jį kokiam ten pruseliui, o šis ir prėkiauja degtine vieno žydpalaikio, kuris sėdėdam's ant kampo (?) Rudaminos karčemoje iš 300 dalios dasivarė jau į kelis tukstancius.

Apart „Dzidziosios“ Rudaminos parapijoje yra da 2 karčemos Kirsnoje, 2 Vilėkarčemėj', 1 Budvietij', 1 Strumbagalvėj' ir da kelios pasleptinės kaimuose. Beje, bučiau ir užmiršęs Strazdų naują karčemą, kurią žydas, leidžiant vyrams pasistatė pas patį beveik kryžių (kryžius vienoj' pusėj' kelio, karčema kitoj'). Gali suprasti skaitytojau, kiek tai degtinės išgeria tose karčemosose mūsų žmogučiai, kiek bonkų bavaro ištraukia bernaiciai.

Negaliu vienok sakyti, idaut mūsų žmonės butų taip ukvatni ir ant knių, kaip ant „šnapso“. Retą kurį ir tai da su didele bėda prikaltys pri nusipirkimo kokios kniželės, apart „šventos“, nors ir šias ne labai noriai perka. Bet ir įbrukęs sykį „kniželę“ kokiam dėdei, arba taip vyrui nesitikėk, jog jis ją skaitys: tankiausiai ir taip susivalakoja nabagė, nes jos valdytojas negali prisirengti prieiti prie savo pirkinio arba dovanos.

Šią žiemą neišpasakytai priviso pas mus vagių. Vieną naktį kalvarijos vieškeliu „nuvedė“ 8 poras arklių. Atsiranda net ir tamtakaucki (tamtikri), anot dzukų, jieškotojai pavogtų arklių. Tie geradėjai, neturėdami iš ko gyvent, bijoda-

miesi vogti, nuduoda buk žiną, kur yra pavogti arkliai to ir to žmogaus. Išgavę kelis rublius nuo bėdžiaus, važiuoja kelias mylias su juomi į tokį ir tokį kaimą (kurio tankiausiai visai nėra), o paskui pabėga arba kitaip kaip nuslepia savo apgavimą.

P. G. suderėjo Lazdijų daktarą žydelį, idant šis už 200 rub. ant metų važiuotų į visus jo dvarus (apie 8) Rudos parapijoje, nereikalaudams užmokesnio nuo ligonių. Iš to vienok gerumo pono pasinaudoja beveik tik „ponstva“ minėtųjų dvarų, nes apsirgus bernui ir kam kitam iš „kamų“ ponas akamonas ne nor duoti arklių parvežti daktarą. Tai labai geras „gešetas“: ir arkliai atsili ir p. daktarui atlieka dangiaus laiko, nes gali gydyti visokias ligas minėtos „ponstvos“, kokias tik teikiasi jije išmi-lyti.

Ant valsčiaus susirinkimo Rudaminoje prieš naujus metus raštinink's sako išskaitęs, jog vaikai neturtingų tėvų galėję eiti į mokslus ant randavo kasto, tik paskui turėję atitarnanti 25 metus kariumenėj' (vaiske).

Mą rodos, jog „iš tų šiaudų nebus grūdų“ o ant galo per brangiai kaštuotų ir pasinaudojusiems iš tokios rando geradėjystės.

Dzukelis.

Iš Tilžės. Kiekviens iš mūsų pripratęs jau prie sukimų žydu, už taigi ne per didelį padaro ant mūsų išpuolį tokis ar tokis apsiereišimas žydu buklumo, iš kitos pusės kvailumo lietuvių. Tikiu vienok jog atsitikimas, kurio liudininku aš pats buvau, vertas yra paminėjimo.

Vaikščioldamas su vienu lietuvių, iš netyčių užėjęs pažiūrėti ant geležinkeldvario pamačiau pusėtiną kuopelę bežiopsančių pilksermėgių. Mano draugas prijausdam's, jog tai gal lietuviai važiuoja į Ameriką užsnekino vieną iš jų lietuviškai. Pasirodė, jog jis ne apsiriko: buvo tai vaikinai iš Šiaulių paviėto, trunkianti į Ameriką — viso 15 vyrų. Užklausus mums kaip jie pataikė atsibastyt į Tilžę, nemokėdami vokiškos kalbos, viens pasigyrė jog jie turį „pravadniką“ žydelį, kuris už 33 rublių nuo žmogaus pristatė juos į Tilžę. Ne labai smagu buvo išgirsti tokią naujieną; žydas paėmė nuo kiekvieno po 33 rublių, tai yra viso 495 rublius. Pradėjęs mą išrodinėti jiems, jog duodami žydui tokį pelną nežina kur pinigų deti, vieu's iš jų atsakė, jog ir žydui kaštuoja. Kur, girdi, vežė trims vežimais mus tiek kelio iki rubežini, o vėl per rubežių kas do sunkumas buvo pereiti; pusmylį reikėjo klaidžioti girioje po pusnynus, grabes, per rubežių vėdė juos mūsų žmogus. Tegul bus ir taip atsakiau, bet ir pinigai ne maži. Tegul jau viena padvada nuo Šiaulių į parubežį kaštuos 30 rublių (į parubežį nuo šiaulių 15 m.), trys padvados kaštuos 90 r., atskaitykim da 70 r. žydui, po 3 rublius nuo

kiekvieno, ką parupino jums „pravadniką“ pereiti per rubežių — už atvežimą iš parubežio į Tilžę 60 rub. tai visgi žydui ne žinia už ką pasilieka 300 rublių. Išgirdę žodį „trys šimtai“ bernukai pastatė akis, bet vien's iš jų biskytį juodas, su valiza vietoje maišelio paspėjo atitraukti nuo mūsų savo bendrus. Šie pradėjo šalintis nuo mūsų ir klausti kas žin kur žydas. Pravadnikas pasirodė neužilgio, bet pamatęs mus šnekant su vaikiniais ir prijausdam's jog apie jį čia šneka, tuojaus suriko kad laikas jau pirkti bilietus. Bet bilietų da ne pardavinėjo, taigi žydelis mėtėsi šian ir ten, jieskodams kasos, kur parsiduoda bilietai. Bernukai kanklinėdami paskui jį ir pamatę jo nesmagų padėjimą, pradėjo jau šnekėti, jog jis pats nieko nežino. Vienok žydelis ne nustojo drąsos, atsivedė kitą žilabarzdį žyda iš Tilžės ir abu jau geriaus galėjo apsergeti nuo mūsų bernukus. Reikia pasakyti teisybę, jog tame dalyke žydeliams daug padėjo ans juodaskvernis, kurs įtikėdam's daugiau žydui, nė savo žmogui, kuo ne visus savo bendrus atitraukė nuo mūsų. Vos du tegalėjome mes ištraukti iš nagų žydo, nupirkdami jiems bilietus tiesiog į Hamburgą (kiti du vaikinai, vienas vos 10 metų važiavo su szifkortomis). Visa vienuolika vyrų nenorėjusių pabėgti iš po prieglobos žydo liepiant šiam nusipirko bilietus tik iki Iščručiui. Mat Iščrutij' yra agentas vokietis pardavinėjantis laivakortes, kuris duoda žydam's tarpininkams po 15 markių nuo žmogaus. Taigi žydas apart 495 rublių, da laimėjo nuo vokiečio 165 markes (80 su viršum rublių) už pristatymą jam keliauninkų. Žinoma tuos 165 markius vokietis atims nuo gudruolių parduodams jiems laivakortes po 100 markių, kurias Hamburgėje būtų galėję išsiderėti po 85 markius.

Labai skanda syrdį kada matai savo brolių išipančiojusį į žydu kiltas ir nenorintį išlysti iš tų kiltų. Ar nevertėtų lietuviams įsteigti tam tikras agencijas abiejose pusėse rubežiaus, kurios galėtų apserget mūsų tamsius brolius nuo žabangų juodbarzdžių. *)

Antanulis.

*) Rodos Amerikoj įseinantis laikraštis „Vienybė“ žino ištikemas vietas, kurias norintiems apsisaugoti nuo žydu eksploatacijos noriai parodo.

Iš Latvijos.

Iš Mintaujės. Mintauja, gali sakyti, vidury Latvij žemės. Aš da nežinau nė kiek jame latvių, nė kuo jie užsiimia; galiu tik tiek pasakyti, kad žiurint išlauko, mieste gali labai tankiai pamatyti ir latvių prekystę ir latvių amatninkystę. Ant kiekvienos ulyčios pamatysi latvišką parašą magazyno; rasi ir ne mažai lat-

viskų knyginyčių ir spaustuvių. Nuvėjęs į latvišką teatrą, kursai buna nelabai tankiai — į kokias tris — keturias nedėlias sykį — pamatysį ir latvių augštesnią publiką. Bet žvilgterėjęs ant miesto, gali drąsiai sakyti, kad Mintauja da vokiškas miestas. Teisybė, dabar Rusija užtrankė ant visos pabaltmarės savo tinklą, su prisagytais šviesiais rusiškais parašais, bet ikišiol šitam krašte daugiau dar nieko rusiško nepamatysį, kaip tik tai tą tinklą. Latviška kalba da neišvaryta: apgarsinimuose ant pačtų, policijoj, sude, ant ulyčių . . . šale rusiškos kalbos matai ir latvišką. Tie latviški vyriausybės apgarsinimai atspausti latvių vartojamoms gotiškoms litaroms. —

— Mintaujoj' yra daug mokslinyčių — vidutinių ir mažesniųjų, vyriškų ir moteriškų. Vidutinių moteriškų mokslinyčių yra 4, trys su pilnu kursu, o viena tik su progimnazijos kursu. Jose yra ir keletas lietuvičių. Dėl vidutinio vaikų mokslo yra realinė mokslinyčia ir gimnazija. Apie gimnaziją bus ne prošalį ir daugiau pakalbėti. Štai jos trumpa istorija.

Da pereitam amžyj' Kuršo hercogas Petras norėjo savo rezidencijoj Mintaujoj' uždėti universitetą. Bet kaip jo noras per lenkų valdžią neįvyko, tai 1775 m. Petrinių dieną jisai atidarė tiktai gimnaziją, kuri buvo pavadinta „academia Petrina“. Joje buvo 4 kursai: du abelno lavinimo ir du mokslisku, su universiteto kursu, kur tarp abelnu dalykų buvo išguldomi: elokvencija, filosofija, naturališka tiesa ir Rymo senovė. Pagal įstatymus, kuriuos parašė Berlyno akademikas Sulceras, „academia Petrina.“ niekam neprigulėdama, pati savę valdė. Vyriausias vadinosi prorektorium; juomi buvo pametėiui visi mokinotojai. Prie Povylo, per vietinių bajorų prašymus, norėjo perkelti į Mintaują universitetą, tik ka atidarytą 1799 m. Dorpatę; buvo jau net paskirta ir diena atidarymo universiteto Mintaujoj'. Bet Povyliui mirus viskas kitaip apsigvertė. Pagal Aleksandro I. paliepimą nuo 12 Balandžio 1801 m. universitetas galutinai pasilieka Dorpate; Mintaujos gimnazija 1803 m. tampa priskirta prie universiteto jurisdikcijos. — Nuo 1806 m. dėl gimnazijos prasideda kitas perijodas. Nauji įstatymai pavadina ją „gimnasium illustre.“ padalina į tris klisas ir įveda rusišką kalbą, bet tiktai kaip prieda, drauge su francuziška, angliška, šokiais ir gimnastika. Nauji įstatymai 1820 m. padaro 5 klisas, į pamatą mokslo deda lotynišką su grekišku, išmeta: filosofiją, logiką, psichologiją, chemiją, astronomiją, technologiją ir kommerciją, ir padaro rusišką kalbą priverstina. Metuose 1835 prie gimnazijos įtaisė dvi klisas girinikystės, kurios 1843 m. paverstos į prirengtinę klisą, del įstojimo į matininkų ir girininkų institutą; išbuvo iki 1862 metų. Metuose 1838 „gim-

nasium illustre“ perkeista į „gubernijos gimnaziją“ (tą vardą ji turi ir šiandien) ir atiduota po užveizda kuratoriaus Dorpato apygardos. Pagal mokslo planus (uėebnyje plany) 1842—1849 m. senosios kalbos puola, grekiška net nepriverstina, bet užtai rusiška kalba kyła. Rusijos istoriją ir geografiją turi išguldinėti rusiškai. Kuratorius liepia, idant direktorius reikalantu nuo mokinotojų, įstojusių po 1840 m., kad jie savo dalyką išguldinėtu vieną kartą ant nedėlios rusiškai. Nuo 1846 m. tokių, atsirado du, o kitamet prisidėjo da trys. Bet naujas kuratorius Bradke tokį išguldyimą palaikė už nepedagogišką ir uždrandė, o 1856 m. liauja išguldinėję rusiškai ir Rusijos istoriją su geografija. Nuo 1861 m. pasidaro 7 klisos, rusiškos kalbos da mažiau reikalauja. Tiktai nuo 1867 m. ant jos vėl pradeda labiau žiurėti: įveda rusišką ir į gimnazijos kancelariją. Metuose 1875 giminazija šventė šimto metų jubilėjų. Užstojus kuratorium Kapustinui rusiškas pradėjo kilti: Rusijos geografija vėl pradėjo išguldinėti rusiškai; pagal augščiausią paliepimą 1887 m. pradėjo įvesti išguldyimą visų dalykų rusiškaj' kalboj', o nuo 1890 m. ir įstatymus rusiškų gimnazijų. Šimet vokiškai išguldo tiktai 8 klisaj' senoviškas kalbas ir vokišką, o po vakacijų visose klasose viską jau išguldinės rusiškai. —

Kaip tik Mintaujos gimnazijoj' pradėjo išguldinėti rusiškai, taip vis daugiau ir daugiau pradeda važiuoti čionai lietuviai iš Kauno ir Suvalkų gub.: viena delto, kad tarp vokiečių ir latvių, menkai mokancijų rusišką kalbą, lietuvis, nors ir menkas mokintinis rusiškaj' gimnazijoj', atvažiavęs į Mintaują jau skaitosi dideliu žinovu.

Metuose 1890—91 mokitiniai Mintaujos gimnazijos taip skirstėsi pagal tikėjimą, luomus ir tautas:

Lietuvių — 28,5%, vokiečių — 25,84, lenkų — 15,34, latvių — 14,71, žydų — 10,5, ir rusų — 5,46, liutėrių tik — 42,23, katalikų — 41,6, žydų — 10,5, stačiatikių 5,67. Sodiečių — 38,24, bajorų — 38,24; miesėionių — 19,75, dvasiškių — 3,36 ir svetimų šalių — 0,42%.

Ant galo turiu pasakyti, kad į Mintaujos kaip ir visos pabaltmarės gimnazijas priima į prirengtinę klisą vaikus iki 12 metų, o į pirmą iki 14 m. Apie tai buvo augščiausias paliepimas 2 spalij m. pereinų metų. —

Aišbė.

Iš Viškių. (Dauguvos pilies Dinaburgo pavietės.) Dienoje naujų metų 1892 katalikų bažnyčioj' atsitiko didelė nelaimė. Laikė kunigas klebonas mišes, vadinamas „Suma“. Kaip tik pradėjo giedoti „Pulkim ant kelių visi krikščionys“ viškos su vargonais su didžiu trenksmu nukrito

ant galvų žmonių. Vargonai tilėjo, o prispausti „žmones kiek galėdami šaukėsi pagalbos“.

Sventomis dienomis čia susirenka į katalikų bažnyčią visokių krikščionių tai yra: katalikų latvių kuo daugiau, stabmeldžių maskolių. — vienkepenių (jedinoutrobnųjų bei jedinovercų), sentikių (staroverų) ir mojuobridžių (maskolių rusų, machobrodų) mojuobridžiai labiausiai geba melsties bažnyčiose ant viškų; jaunikiai su mergaitėmis padeda giedoti vargamistrui šventas giesmes visu tankiaus lenkiškai, o išėjus iš bažnyčios kalba tarp savęs maskoliškai, delto visi kiti maskoliai juos pramine „machobrody“.

Po nukritusioms viškomis bažnyčioj' atrado negyvų 27 žmonių ir daugybes sužeistų.

Vitebsko rėdyboj' kunigai klebonai nesirupina labai apie reikalus latvių tautos ir kalbą patis retai gerai te moka.

Maskolių valdžios iš to džiangiiasi ir taipogi nesirupina. Jaiju atsiranda kunigas, kurisai rupinas apie reikalus ne tik bažnyčios bet ir apie latvišką kalbą, tokį valdžios iškele į maskoliją.

Plumpis.

Keli žodžiai apė Airių kilimą.

Kur vienybė, ten pasisekimas ir laimė.

Neseniai užbaigė gyvenimą visiems žinomas Parnėll, padėjęs apie penkioliką metų ant tarnavimo nukankintai savo tėvynei. Garbė „Airijos karaliaus be vainiko“ neužges drauge su kunu, nuleistu į kapą. Kiekvienas svarbesnis atsitikimas paskutinio laiko gyvenime Airijos, kiekvienas žingsnis kovoje už buvį su Anglija, kiekvienas apsišaukimas tautiško susipratimo primena vardą garbingo vado, kuris ilgai gyvęs širdise airių. Koki buvo jo darbai, kokios nuopelnos, gali suprasti tiktai nors paviršium peržiūrėjęs trumpą, bet sunkią ir pamokslingą istoriją Airijos, nes siekiai ir idėjos, kurioms tarnavo Parnėll, turi savo šaknis dėjose praėjusio laiko. Užtai šias eilutes aš pavesiu trumpai apžvalgai dėjų Airijos istorijos šio šimtmečio, baigent bėgančiomis dienomis.

Savytarpinis politiškas gyvenimas Anglijos ir Airijos remiasi ant akto, išduoto 1800 metuose ir apskelbusio uniją abiejų šalių. Nuo šitos valandos Airija nustojo politiškos nepriegulmės ir buvo pavergta Anglijai, nuo kurios prigulėjo jos likimas; sykiu gi sustojo ir laisvas politiškas jos ugis, nes, kaip parodė sekantis potam dėjų bėgis, Anglija pastojo del Airijos pikta močeką. Dėlto airiai, tartum prijausdami laukencius juos kentėjimus pančiuose, uždėtuose Anglijos, labai nenoriai sutiko aktą 1800 metų, kurį ir galėjo pervesti tiktai dėlto, kad visai neklausė airių balso. Unija buvo padaryta ne su airių tauta, bet su menka oligarchija, kurios rankose buvo valdžia Airijos. Anglijai lengva buvo patraukti ant savo pusės šitą oligarchiją: pinigai, visokios dovanos ir garbingos vietos valstijoje pagundė sąnarius Airijos parlamento paduoti balsą už priskyrimą

Airijos prie Anglijos. Jaiju unija išdygo tokiu budu, tai nestebėtina, kad Airija, gali sakyti, ant rytojaus po unijai pasijuto prigauta Anglijos. Iki dar traukėsi sutarimai, Anglija, idant sulaužti opoziciją airių katalikų, žadėjo netrukus po unijai sulyginti politiškas tiesas katalikų su tiesomis kitų gyventojų viešpatystės. Kada unija buvo jau padaryta, Pitt, prezidentas Anglijos ministerijos, ištikro buvo ketinęs išpildyti pažadus ir delto įnešė į parlamentą projektą emancipacijos katalikų; bet jo užmanymui pasipriešino karalius Jurgis III, kurio negalima buvo nulenkinti delto, kad tam priešinosi ir dauguma Anglijos valstijos vyrų. Pitt buvo priverstas paimti atgal savo projektą ir atsitraukti nuo valdžios, tuomkart gi klausymas apie sulyginimą politišku tiesų katalikų buvo išmestas iš eilės ir airiai aiškiai išvydo, kad jie prigauti. Katalikų gi padėjimas buvo labai sunkus, nes jie politišškai ir ekonomišškai prigulėjo nuo mažumos gyventojų — protėstantų, nuo kurių kentėjo visokias priespaudas. Išėiti iš to sunkaus padėjimo ir datirti tikėjimo lygybės pasidarė gražiausia mąsčia airių.

Netrukus kyla Airijoje krutėjimas vardan emancipacijos katalikų, kuriame vadovystę ima į rankas karštas patriotas Danielius O'Konnel. Per jo iniciatyvą 1809 metuose Dubline susidarė „Katalikų komitetas“, kuris turėjo už siekį vesti draugijos krutėjimą ir rinkti mitingus del apsvarstymo klausymo emancipacijos. Anglijos valdžia netruko pakelti persekiojimus, idant užgniaužti agitaciją, kuri iš tiesos ant trumpo laiko susimazino; prie to iš dalies prisidėjo nesutikimas tarpo pačių airių ir tai, kad kylimas iš pradžių buvo užgavęs nevisą draugiją, bet tiktai augštesnias jo luomas.

Nepasisekimas pirmųjų žingsnių parodė O'Konnel'ui, kad reikia plačiau vesti agitaciją ir patraukti prie kylimo visą draugiją. Dėlto jis praplatino programą ir įsteigė „Katalikų asociaciją“, prie kurios galėjo prigulėti sąnariai visų luomų; ji skyrėsi į daugelį vietinių organizacijų, dirbusių po priežiura ir vadovyste centrališko organo asociacijos. Dėl vedimo agitacijos buvo uždėtas mokestis kiekvienoje parapijoje. Anglijos valdžia paskubino apskelbti „Katalikų asociaciją“ už priešingą viešpatystės įstatymams ir prisakė išnaikinti ją. Šitas prisakymas nesulaikė vienok agitacijos. „Katalikų asociacija“, patarent O'Konnel'ui, pati apskelbė savę už paleistą ir ant jos vietos išdygo kita, iš paviršiaus nauja, bet iš vidaus ta pati senoji, pastaciusi tiktai už siekį platinimą apšvietimo Airijoje. Tokiu budu agitacija ėjo, kaip ir pirma. Ant galo, dvidešimties metų kova airių pasibaigė laimingai: 1829 metuose buvo išduoti įstatymai, sulyginanti, su mažais išskyrimais, politiškas tiesas katalikų su tiesomis protėstantų.

Kovos pasisekimas neužganėdino airių. Džiaugdamiesi išrovę iš Anglijos rankų sulyginančias juos su protėstantais tiesas, jie negalėjo ne jausti savo širdise neužsiganėdinimo ir apielankių, kurios ėjo drauge su

išdavimu akto 1829 metų. O'Konnel nebuvo daleistas prie rėdakcijos šito akto; tai labai užgavo airius, kurių akise didę garbę turėjo vadas katik atliktoje kovoje. Prie šitos priežasties neužsiganėdinimo prisidėjo dar kita. Anglija, priversta suteikti katalikams tiesas, lygias su tiesomis protėstantų, padidino rinkimo cenzą, per ką susimazino skaitlius rinkikų tarpo airių, ekonomiškai labai žemai nupuolusių. Sulyginimas politiskų tiesų ir paaugštėjimas cėnzo parodė airiams, kad Anglija viena ranka atima tą, ką kitą duoda. Delto airiai nepasikakina išlaimėta kova, nepasiduoda migdančiam ramumui ir gaivinami vilties, po įtekme sunkiai užkovoto pasisekimo, ryžasi stotį į naują kovą, į kovą už politiską nepriegulmę ir atsiskyrimą nuo Anglijos. Vadovystę naujo kylimo ima į rankas vadas pirmųjų mušių už tikėjimo lygybę, Danielius O'Konnel, užsipelnęs jau vardą išliuosuotojo. Kylimas plačiai apėmė draugiją, kurioje neišgaravo dar pirmasis ėnturiazmas, ir valdžia nevilko sutikti siekimą laisvės naujomis priespaudomis ir persekiojimais, uždrausdama mitingus ir visokias draugystes. Iš pradžių jai pasisekė sutrukdyti kilimą, kuris, vienok ytin plačiai ir aštriai prasimūšė 1840 metuose. Tuomkart gi tarpo 30tų ir 40tų metų airiams pasisekė išrauti nuo Anglijos parlamento, pirma, perdėjimo mokesčio dešimtinės protėstantų bažnyčiai nuo fėrmerų ant lendlordų ir, antrą, daleidimo airių didesniame skaitliuje prie vietinio valdymo. O'Konnel gi pabandė dagi 1834 metuose įnešt į parlamentą projektą sulaužymo unijos 1800 metų, davadžiodamas, kad uniją reikia sulaužyti, idant ne duoti Airijai visai atsiskirti nuo Anglijos. Perlamantas, žinoma, nepriėmė jo projektą ir atmetė daugumu 523 balsų prieš 38.

Nepasisekimas nesulaikė vienok kylimo ir 1840 metuose O'Konnel įsteigė del agitacijos plačią draugystę „Repeal Association“, primenaucią augščiau, minėtą „Katalikų asociaciją.“ Draugystė suėmė kylimą į aiškias formas ir suteikė jam stiprumą ir vienodumą. Netrukus atsirado taipgi ir spaudos organas, laikraštis „Nation“, prie kurio prisidėjo karščiausi išpažintojai įdėjos atsiskyrimo nuo Anglijos, kurią jie ir platino per savo laikraštį. Bet svarbiausiu įrankiu kovos buvo mitingai, kurie ir šią gadynę ėsti Anglijoje svarbiausia forma platinimo idėjų ir supratimo draugijas reikalų. Ant kiekvieno mitingo susinkdavo šimtai tūkstančių žmonių ir stebėtina, kad toki susirinkimai visada laikėsi ant lėgališko kelio; tai priskaito didžiai įtekmei O'Konnel'io, kuris abalnai buvo priešingas prieveartai ir ir tikėjosi datirti siekių pragumais, daleidžiamais konstitucijos. Valdžia, bijodamasi, kad iš mitingų nebutų sumišimo, uždraudė gabent į Airiją ir pardavinėti ginklus; kada 1843 metuose Klantorfe, netoli Dublino, paskyrtas buvo baises mitingas, ant kurio iš visų kampų Airijos turėjo susirinkti keliolika milijonų žmonių, valdžia nusprendė uždrausti mitingą ir, neklusant susirinkusiems, išvaikyti. Tada O'Konnel, nenorėdamas praliejimo kraujo, nusprendė perkalbėti susirinkusius išsi-

skirstyti. Jo paklausė, bet nenoroms, ir tie, ką laikėsi drąsesnės politikos, dagi atšalo. Valdžia vienok neužsiganėdino sulaikius mitingą ir ryžosi visai prislėgti kylimą. O'Konnel ir jo pagelbinėjai buvo apkaltinti, buk jie stengiasi suardyti viešpatystės vienybę. Sudas, sudėtas iš politiskų priešų airių vadų, išrado juos kaltais ir kovikai už laimę ir laisvę savo tėvynės papuolė į kalinį. Sudo nuosprendį apskundė komissijai lordų palatos, kuri išteisino apkaltintus ir O'Konnel su draugais, vel sugryžo į tarpą savųjų. Visi tikėjosi, kad neilstantis kareivis tėvynės, išėjęs iš kalinio, vel pradės garbingą darbą, bet viltys neišsipildė. Kalinio kančios, kova be atilsio sulaužė sveikataą 70 metų senuko, ir jis paskutinas dienas gyvenimo neišstojau ant politiskos arėnos. Mirė 1847 metuos; jame užgeso airis, pirmių pirmiausia pramynęs kelią kovoje už laimę nuvargintos tėvynės.

(Toliaus bus).

Atsišaukimas.

Nuo laiko vokiečių raštinjko, Lessing'o, kurs pirmas užtėmyjo dailumą lietuviskų dainų, ir sulyg musų dienų, kada lietuvių tauta jau pradeda iš to gilaus miego atsibūsti, tardyme kalbos musų ir musų tautystos mės daugiausia skolingi Vokietijos mokintiems vyrams. Nuo Ruhig'io ir Mielkė's pradėjus, geriausius leksikographiskus darbus mės turime nuo Nesselmann'o ir Ad. Bezenbergėr'io; Aug. Schleicher kaip žinoma, parašė del mus pirmą moksliską gramatiką, kurią Kuršacio darbai ir neseniai apgarsinti A. Leskien'o ir O. Wiedemann'o speciališki tardymai tik dapyldo. Lietuviai prie viso šito triuso labai mažai prisidėjo

Ir dainų bei pasakų rinkime yra ne menkai užsipelnę akyse musų: Schleicher, Leskien bei Brugmann, Geitler, Veckenstedt ir keli kiti. Kaip tai ir laukti reikėtų, prie rinkimo dainų jau prisitelkė ir patys lietuviai: Rėza, P. Bulėnas (v. Bohlen), Gisevius, Daukantas, Kuršat ir K. Įpatingai kun. Juškos dainos turi neišpasakytiną vertę dalykuose pažinties kalbos ir tautos musų, kurios praeiga yra labai dar menkai ištardyta ir ir aprašyta, patiems lietuviams šituomi darbu neužsiimant.

Ethnologiskame dalyke lietuvių tauta menkiausiai pažįstama! Atskyrus tulus darbus Giseviaus, Glagau'o, Pierson'o, Bezenberger'io, mes labai mažai turime žinios apie lietuvių dvasišką gyvenimą, ir apie musų antropologiskas įpatybes. Tautazinė — Volkskunde, Folklore — kuri pastarame laike visur Europoje įgyjusi yra tam tikrus literališkus organus, ir pas mus, Lietuvoje, laimės su laiku, rasi, apščiau, negu kur kitur, medegos del supažindinimo mus su musų tauta, jei tik musų apšviesti vyrai, kurie tarpe lietuvių gyvena, užsiims rinkimu ir užrašinėjimu liekanų pragaišusio laiko, — produktų dvasios bei kultūros musų. Svarbiausia tad pareiga musų tuomi tarpu turės buti, *renkant ir užrašinėjant visokias sākmes, pasakas, mytus, myslius, patarles, burtus, dainas ir tt., parašinėjant senoviškus*

papročius, tautiška vaistininkysta ir tt. Tose išlygose, kuriose mūsų tauta dabar ēsti, visos tokios liekanos gyvenimo mūsų, neužrašytos budamos, gali visiškai dēl mus ir dēl mokslo pragaišti, išmirus senesniems žmonēms, nuo kurių jas dar šiandien užrašyti galima. Laikas tad didis mums patiems tardymu mūsų tautystos užsiimti!

Rašantis šituos žodžius kviečia todėl Lietuvos apšviestunus į darbą rinkime augsčiau paminētų paminklų iš gyvenimo mūsų tautos, *užrašinėjant vislab taip, kaip yra kalbama, pasakojama, dainuojama, tyrai lietuviškoje kalboje, tarmēse kožno kampo, su užrašymu vardų rinkikų, pasakotojų, daininikų, prisilaikant rašybos, vartojamos mano „Žipone bei Žiponėje“.** Medegos apščiai atsiradus, rašytojas šitų žodžių ketina, drauge su tuomi, ką jis pats nuo seniaus surinkęs turi, arba periodiškai išeinančiame laikraštyje, arba atskiriomis knygomis apgarsinti viską, kas Lietuvoje iš žmonių burnos surankiota taps. *Tokiū budu su laiku mes galėtume nemenkai šviesos išplesti ties lietuviu praeiga ir išaiškinti, rasi, ne vieną svarbų ir dēl mokslo dalyką.*

Rankraščiai turi būti siunčiami, antrašant:

Dr. J. Bassanovič.

Lom—Palanka,
Bulgarie.

*) Rašybos tokios šiandien rašantieji nesilaiko; dėlto, rodos geriaus būtų laikytis rašybos daugumo — nes vienam ne galimu priversti visus paskui savę sakioti. (Red)

Apsakymai.

Knigų spaustuvė
M. Jankaus,
Tilžėje,

auksztijoje ulyczioje No. 93, (prie Turgaus).

➡ Prisivelyją atlikti visokius spaudos darbus ir už tai piges prekes parokuoja.

Pinigus, rankraščius ir grometas

„Varpo“ bei „Ukinjko“ dėlei siunčiant reik šioki antrašą padėti:

Herrn **Dr. W. Bruažis,**
Tilsit.

Štukaunas laiškelis:

„Tetutē“

už Sausį, Vasarį ir Kovą išeis po kartą. Toliaus jei rasis atsakantis skaitlius skaitytojų išleisime kas nedėlę kartą.

Už tris pirmus mėnesius apsimokēs į Meškoriją 75 kap. su prisiuntimu tuojaus po išėjimui. Prusuose kaštuos jie 90 pf., Ameriko 25 centus.

Antrašas „Tetutēs“:

Herrn **Kr. Funkat,**

Tilsit (Ostpreussen), Hohe Str. 93.

Naujai išėjusios knygos.

— **Lietuviškiejie raštai ir raštinikai,** raszliaviška peržvalga parengta Lietuvos mylėtojo. Tilžėje 1890. 234 pusl.

— **Vistorija** arba apsakymai apie Lietuvos praeigą. Parašē Stanyšlovas Zanavykas 1886. Tilžėje 1891 m. 186 pusl.

— **Europos istorija.** Parašē Edvardas A. Freeman. Isz angliškos kalbos vertē J. Anđziulaitis (su žemlapiiais). Plymouth. Pa. 1891. (Amerikoje.)

— **Svieta pabanga.** Tilžėje 1891. 30 pusl.

— **Trumpi nusidavimai** Prusų Lietuvos. Užrašē M. Jankus. Tilžėje 1891. (Gotiškomis raidėmis). 16 pusl.

— **Aplinkraštis** į Vilniaus džiakonystēs kunjgus 1870. 36 pusl.

— **Šv. Alfonso Liguori,** Apie maldą kai-po raktą į dangų. Vilniuje 1891 m. 144 pusl.

— **Kristijonas Donalaitis,** Pavasario linksmybēs. Tilžėje 1891. 18 pusl.

➡ Varpo skaitytojai, kurie dar už perėjus metus savo prouneratą neužmokėjo širdingai užprašomi užmokėti. Taipjau butu gerai, kad ir ant šių metų prounerata, butu veikiai prisiuunsta nes nežinome kiek spaudinti egzemplorių.

✓ **Italpa:** Už ką mes lenkams turime buti dėkingi arba nedėkingi? - j - a - . — Užsimerkus, V. K. — Apie paejimą skaitlių ir skaitlinių, P. A. - kaitis. — Tėvyniški varpai. — Literališka peržvalga, V. K. — Iš Lietuvos. — Iš Latvijos. — Keli žodžiai apie Airių kilimą, M. Joniškis. — Atsisaukinas. — Apsakymai.